

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

PIRKKO KANGASNIEMI

Vahingonkorvausvaatimusten käsittelyn kehittäminen Sisä-Suomen poliisilaitoksella

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Kangasniemi, Pirkko: Vahingonkorvausvaatimusten käsittelyn kehittäminen Sisä-Suomen poliisilaitoksella
Opinnäytetyö, AMK
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2024
Sivumäärä: 47

Opinnäytetyössä tutkittiin Sisä-Suomen poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyä. Opinnäytetyössä kuvataan pääasialliset edellytykset vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiselle ja poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyprosessi. Opinnäytetyön ulkopuolelle rajattiin Valtiokonttorin toimivaltaan kuuluvat henkilö- ja kärsimyskorvauksia koskevat vahingonkorvausasiat. Opinnäytetyön tavoitteena oli vahingonkorvausasioiden käsittelyn tehostaminen sekä yleisimmin esiintyvien korvausvaatimusten ja korvattavien vahinkojen määrän vähentäminen.

Opinnäytetyö toteutettiin oikeusdogmaattisen ja empiirisen oikeustutkimuksen yhdistelmänä. Vahingonkorvausvastuu perustuu vahvasti säädöksiin, joita tutkittiin oikeusdogmatiikan avulla. Empiirisen oikeustutkimuksen avulla tutkittiin vahingonkorvaussäädösten soveltamista käytäntöön. Opinnäytetyön lähdeaineistona käytettiin lainsäädäntöä, lainvalmisteluaineistoa, korkeimman oikeuden ratkaisuja ja oikeuskirjallisuutta.

Tutkimus toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen tapaustutkimuksena, jossa käytetty aineisto muodostui valmiina olleista dokumenteista, eli poliisilaitoksella vuoden 2023 aikana tehdyistä vahingonkorvauspäätöksistä. Tältä osin kyseessä oli viranomaisen päätöksentekoa koskeva asiakirja-analyysi. Tutkimuksessa havaittiin, että suurin osa maksetuista korvauksista johtui yksittäisen virkamiehen huolimattomuudesta virkatehtävässä.

Opinnäytetyön tuloksena tehtiin poliisilaitoksen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyn tehostamiseen ja korvausvaatimusten vähenemiseen tähtäviä toimenpide-ehdotuksia. Ehdotusten pääasiallisena tavoitteena on lisätä virkamiesten vahingonkorvausasioihin liittyvää tietoisuutta sekä lisätä vahinkotapauksiin liittyvien kirjausten, dokumentaation ja tiedonkulun merkityksen ymmärtämystä.

Avainsanat: vahingonkorvaus, vahingonkorvausvastuu

ABSTRACT

Kangasniemi, Pirkko: Development of the processing of damage compensation claims at the Central Finland Police Department

Bachelor's thesis

Degree program: Business Administration

May 2024

Number of pages: 47

The thesis examined the handling of damage compensation claims submitted to the Central Finland Police Department. The thesis describes the main conditions for the creation of a liability for damages and the process of handling claims for damages presented to the police department. Damage compensation cases concerning personal injury and suffering compensation under the jurisdiction of the State Treasury were delimited to the outside of the thesis. The aim of the thesis was to improve the handling of compensation cases and reduce the number of the most common compensation claims and the number of compensable damages.

The thesis was carried out as a combination of legal dogmatic and empirical legal research. Liability for damage compensation is strongly based on statutes, which were studied with the help of legal dogmatics. Empirical legal research was used to study the application of tort regulations in practice. Legislation, law preparation material, Supreme Court decisions and legal literature were used as source material for the thesis.

The research was carried out using a qualitative research method as a case study, where the material used consisted of ready-made documents, that is damage compensation decisions made at the police department during the year 2023. In this respect, it was a document analysis regarding the authority's decision-making. The study revealed that most of the compensations paid were due to the carelessness of an individual civil servant in their official duties.

As a result of the thesis, action proposals were made aimed at improving the processing of claims for compensation of the police department and reducing number of claims for compensation. The main goal of the proposals is to increase civil servants' awareness of damage compensation issues and increase understanding of the importance of records, documentation and information flow related to damage cases.

Keywords: compensation for damages, liability for damages

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	6
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	6
2.1 Tieteellinen tutkimus.....	7
2.2 Tutkimusmenetelmä	9
2.3 Teoreettinen viitekehys.....	11
3 VAHINGONKORVAUS	11
3.1 Yleistä vahingonkorvausoikeudesta	12
3.2 Korvausvelvollisuuden edellytykset	12
3.2.1 Tuottamus.....	13
3.2.2 Syy-yhteys	14
3.2.3 Vahinko ja vahinkolajit	15
3.3 Vastuu toisen aiheuttamasta vahingosta eli isännänvastuu	17
3.4 Vastuu julkisen vallan käyttämisestä	18
3.5 Työntekijän ja virkamiehen vastuu	20
3.6 Tuottamukseton eli ankara vastuu.....	22
3.7 Vahingonkorvauksen vanhentumisaika	23
4 POLIISILAITOKSEN VAHINGONKORVAUSPROSESSI	24
4.1 Sisä-Suomen poliisilaitos.....	24
4.2 Oikeusyksikkö	26
4.3 Sovellettava lainsäädäntö.....	26
4.4 Hallinnonalan vahingonkorvausasioita koskeva ohjeistus	28
4.5 Vahingonkorvausvaatimusten käsittely poliisilaitoksella	30
5 POLIISILAITOKSEN VAHINGONKORVAUSPÄÄTÖKSET	32
5.1 Yleistä poliisilaitoksen vuoden 2023 vahingonkorvauspäätöksistä	34
5.2 Pakkotoimenpiteet.....	34
5.3 Takavarikot.....	35
5.4 Muut poliisitoimintaan liittyvät korvaukset.....	37
5.5 Lupahallintosektorin toimintaan liittyvät korvaukset.....	37
5.6 Päätöksiä koskevat huomiot.....	38
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	41
LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan arvojen muutokset sekä ihmis- ja perusoikeuksien merkityksen korostuminen ovat osaltaan johtaneet vahingonkorvausvastuun laajentumiseen ja tiukentumiseen. Vahingonkorvauslaki on vuodelta 1974 ja sen voimaantulon jälkeen on säädetty useita vahingonkorvausoikeudellisia erityislajeja, joiden avulla on parannettu vahingon kärsineen asemaa. Vahingonkorvausoikeus on oikeuskäytännön myötä kehittynyt ja täsmentynyt yhteiskunnan muutostarpeita vastaavaksi. (Könkkölä & Liljavirta, 2023, s. 29; Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 27.)

Oikeusministeriö asetti vuonna 2021 työryhmän valmistelemaan julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista. Vuonna 2023 valmistuneessa työryhmän esityksessä ehdotetaan vahingonkorvauslakiin lisättäväksi muun muassa julkisyhteisön korvausvastuuta koskevat säännökset ihmis- ja perusoikeusloukkauksella aiheutetun sekä viranomaisen virheellisellä informaatiolla aiheutetun vahingon korvaamisesta. Työryhmä esitti muutoksia myös vapaudenmenetysten ja muiden pakkokeinojen korvaamiseen. (Könkkölä & Liljavirta, 2023, s. 9, 12.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Sisä-Suomen poliisilaitos ja tutkimuksen kohteena on poliisilaitokselle esitetyt vahingonkorvausvaatimukset. Poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittely kuuluu poliisilaitoksen oikeusyksikön tehtäviin. Edellä mainitun työryhmän ehdotukset vaikuttaisivat toteutuessaan myös poliisilaitoksen toimintaan. Säättely ihmis- ja perusoikeuden loukkauksen hyvittämisestä todennäköisesti lisäisi korvausvaatimusten määrää, ja tämä näkyisi poliisilaitoksella Valtiokonttorille annettavien lausuntojen määrän lisäyksenä. Lisäksi työryhmä arvioi esityksessään, että virheellisestä viranomaisinformaatiosta aiheutuneiden vahinkojen korvaamisen laajentuminen koskemaan myös taloudellisesta vahinkoa tulee lisäämään

korvausvaatimusten määrää. Tällä olisi suora vaikutus poliisilaitoksen toimivaltaan kuuluvien päätösten määrään. (Könkkölä ym., 2023, s. 123–124.)

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on syventää ja soveltaa oikeustradenomiopinnoissa saatua osaamista, joten valitsin opinnäytetyöni aiheen tästä itselleni mieluisasta ja ajankohtaisesta aiheesta.

Opinnäytetyössä kuvataan edellytykset vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiselle ja selostetaan poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyprosessi. Lisäksi työssä tarkastellaan poliisilaitoksella vuoden 2023 aikana tehtyjä vahingonkorvauspäätöksiä. Tarkoituksena on myös pohtia vahingonkorvausvaatimuksiin liittyviä toiminnan kehittämisehdotuksia. Aihe on rajattu niin, että opinnäytetyö keskittyy poliisilaitokselle esitettyihin ja poliisilaitoksen toimivaltaan kuuluviin korvausvaatimuksiin. Opinnäytetyön ulkopuolelle on rajattu Valtiokonttorin toimivaltaan kuuluvat henkilövahinkoa ja kärsimyskorvausta koskevat korvausvaatimukset.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyprosessi ja tutkia Sisä-Suomen poliisilaitoksella vuoden 2023 aikana tehtyjä vahingonkorvauspäätöksiä. Tavoitteena on prosessikuvauksen ja vahingonkorvauspäätösten avulla tehdä havaintoja siitä, onko poliisilaitoksen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn liittyvää prosessia tarvetta kehittää tai järjestää tiedotusta tai koulutusta jonkun tietyn vahingonkorvauspäätöksissä toistuvasti esiintyvän virkamiehen virheen tai laiminlyönnin aiheuttaman vahingonkorvausvelvollisuuden osalta.

Opinnäytetyössä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Miten poliisilaitokselle esitetyn vahingonkorvausvaatimuksen käsittely etenee poliisilaitoksella?
- Voidaanko korvausvaatimusten käsittelyä tehostaa?
- Mitkä ovat yleisimmät vahingonkorvauserusteet?
- Voidaanko korvausvaatimusten määrää vähentää?

Poliisilaitoksen vahingonkorvausprosessin kehittämisen ja mahdollisesti järjestettävän tiedotuksen tai koulutuksen tavoitteena on tehostaa vahingonkorvausasioiden käsittelyä sekä vähentää yleisimmin esiintyvien korvausvaatimusten ja korvattavien vahinkojen määrää. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin konkreettisia koulutuksellisia tai muita kehittämissuhteita, joiden avulla poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten määrä ja korvattavat vahingot vähenevät. Tavoitteena on ohjata virkamiesten toimintaa haluttuun suuntaan, eli tässä tapauksessa laadukkaampaan ja virheettömämpään toimintaan. Lisäksi tavoitteena on, että vahingonkorvausasioiden käsittely poliisilaitoksella on tehokasta ja joutuisaa.

Opinnäytetyössä käsitellään ainoastaan poliisilaitoksen tekemiä vahingonkorvauspäätöksiä. Tutkimuksen ulkopuolelle rajataan Valtiokonttorin toimivaltaan kuuluvat poliisilaitoksen virkamiehen toiminnasta aiheutuneet henkilö- ja karsimyskorvauksia koskevat vahingonkorvausasiat (Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta 978/2014, 1–2 §). Opinnäytetyössä ei myöskään käsitellä tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvia poliisilaitosta koskevia vahingonkorvausasioita. Opinnäytetyön ulkopuolelle on myös rajattu rikosoikeudellisen vastuun piiriin kuuluva korvausvastuu.

2.1 Tieteellinen tutkimus

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata, selittää ja ymmärtää todellisuutta ja erilaisia ilmiöitä. Tieteellinen tutkimus jaetaan empiiriseen ja teoreettiseen tutkimukseen. Empiirinen tutkimus hyödyntää kokemukseräistä,

havaintoihin perustuvaa tietoa, kun vastaavasti teoreettinen tutkimus koostuu järkiperaisista toiminnoista, esimerkiksi loogisesta päättelystä ja käsitteiden määrittelystä. (Keinänen & Väätänen, 2016, s. 246.)

Empiirisessä oikeustutkimuksessa tutkimuksen kohteena on oikeudellinen ilmiö ja kokemusperäisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmien tekemiseen käytetään empiirisen tutkimuksen menetelmiä. Tutkimuksen kohteena voi olla mikä tahansa oikeudelliseen maailmaan liittyvä yhteiskunnallinen ilmiö. Tutkimus voi käsitellä esimerkiksi oikeudellisen toimijan toimintatapaa tai viranomaisen päätöksentekoa. (Keinänen & Väätänen, 2016, s. 249.)

Vahingonkorvausvastuu perustuu vahvasti säädöksiin, joita tutkitaan oikeusdogmatiikan eli lainopin avulla. Oikeusdogmaattinen tutkimus keskittyy voimassa olevan oikeuden selvittämiseen ja sille on olennaista oikeussäännösten tulkinta. Säädösten soveltamista käytäntöön tutkitaan vahingonkorvausoikeuteen liittyvien korkeimman oikeuden ratkaisujen pohjalta. Tämä osuus tutkimuksesta toteutetaan empiirisen oikeustutkimuksen avulla. (Keinänen & Väätänen, 2016, s. 252.)

Tutkimusstrategiaksi valittiin tapaustutkimus, jossa tutkimuksen tarkoituksena on asian ymmärtäminen. Tavallisesti tapaustutkimuksen tavoitteena on asioiden kuvailu ja sen kohteena voi olla yksilö, ryhmä tai yhteisö. Tapaustutkimus on mahdollista rakentaa yksittäisen tapauksen tai prosessin varaan. Tapaustutkimuksessa aineiston kerääminen voi tapahtua havainnoin, haastatteluin ja dokumentteja tutkien. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 134–135.)

Tapaustutkimus sopii tutkimuskohteena olevan poliisilaitoksen vahingonkorvausprosessin kuvailemiseen ja vahingonkorvauspäätösten tutkimiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on aineistosta saatuja havaintoja hyödyntäen tuoda esiin aiheita, joiden avulla poliisilaitoksen toimintaa voidaan tehostaa ja virkamiesten käyttäytymistä voidaan ohjata tiedottamisen ja tarvittaessa kouluttamisen avulla niin, että poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausten määrät ja aiheutetut vahingot vähenevät.

Opinnäytetyö ei sisällä varsinaista toiminnan kehittämistä, vaan opinnäytetyössä esitettyjen kehittämissuositusten toteuttaminen jää toimeksiantajan harkittavaksi.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusongelma ratkaistaan tutkimusmenetelmien kokonaisuudella. Tutkimusmenetelmän valinta riippuu tutkimusongelmasta ja tutkimuksen tarkoituksesta. Empiirisen oikeustutkimuksen tutkimusmenetelmä voi olla määrällinen eli *kvantitatiivinen* tai laadullinen eli *kvalitatiivinen*. Edellä mainitut menetelmät täydentävät toisiaan, joten usein tutkimuksissa käytetään niitä molempia. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 136; Keinänen & Väättänen, 2016, s. 254.)

Opinnäytetyö toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti se, että laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja siinä lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto voi olla pieni, joten aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti ja perusteellisesti. Lisäksi laadullinen tutkimus antaa tutkijalle enemmän vapauksia ja sen käyttäminen on joustavampaa. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 161; Keinänen & Väättänen, 2016, s. 260–261.)

Opinnäytetyössä on tarkoitus kuvata poliisilaitoksen vahingonkorvausprosessi mahdollisimman selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Koska Sisä-Suomen poliisilaitoksella on vuoden aikana tehtyjä vahingonkorvauspäätöksiä määrällisesti vähän, on päätösten perusteellinen tutkiminen tässä yhteydessä mahdollista. Päätösten perusteellinen läpikäyminen edesauttaa korvausvelvoitteiden syiden kartoittamisessa. Tutkimuksen yhteydessä tehtyjen havaintojen perusteella opinnäytetyössä pyritään esittämään poliisilaitoksen vahingonkorvausprosessin tehostamiseen ja korvausvaatimusten vähenemiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Tutkimusmenetelmä koostuu aineistonkeruu- ja analyysimenetelmistä. Tältä osin tässä opinnäytetyössä on kyseessä viranomaisen päätöksentekoa koskeva asiakirja-analyysi. (Keinänen & Vääänen, 2016, s. 264.) Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää tutkimuskohdetta, joten tutkittavan aineiston tulee olla riittävä, jotta siitä voidaan tehdä päätelmiä (Hirsjärvi ym., 2009, s. 180). Tästä syystä tutkimuksen otokseksi valittiin poliisilaitoksella yhden vuoden aikana tehdyt päätökset.

Tutkimuksessa käytettävä aineisto muodostuu valmiina olevista dokumenteista, eli Sisä-Suomen poliisilaitoksella vuoden 2023 aikana laadituista vahingonkorvauspäätöksistä. Poliisilaitoksen vahingonkorvauspäätökset laaditaan sähköisessä asianhallintajärjestelmässä ja ne ovat pääsääntöisesti julkisia. Koska työskentelen poliisilaitoksen oikeusyksikössä, minulla on työni puolesta pääsy kyseessä olevaan aineistoon. Aineiston käsittely ja analysointi tätä opinnäytetyötä varten edellytti kuitenkin tutkimuslupaa poliisilaitokselta.

Kaikki päätöksiin liittyvät toimenpiteet, kuten päätöksiin tutustuminen, niiden ryhmittely ja niihin tehdyt huomiot, toteutettiin työnantajan tietokoneella. Käytettyä materiaalia ei tutkimuksen missään vaiheessa siirretty muuhun muotoon tai ympäristöön. Lisäksi aineiston analysoinnissa ja tulosten raportoinnissa pyrittiin siihen, että yksittäistä vahingonkorvausasiaa ei opinnäytetyöstä pysty sellaisenaan tunnistamaan. Opinnäytetyö ei sisällä henkilötietoja, eikä salassa pidettävää materiaalia.

Aineiston analysointiin kuului huolellinen tutustuminen vahingonkorvauspäätöksiin. Päätöksiin tutustuttiin vain päätösasiakirjojen osalta, ei niihin liittyvän taustamateriaalin. Tutustumisen jälkeen päätökset ryhmiteltiin sisällöltään samantyyppisiin. Aineistosta jaoteltiin ensin erikseen myönteiset ja kielteiset päätökset. Tämän jälkeen myönteisistä päätöksistä jaoteltiin eri ryhmiin poliisilain ja vahingonkorvauslain perusteella ratkaistut päätökset. Tutkimuksessa keskiytettiin erityisesti vahingonkorvauslain perusteella tehtyihin päätöksiin, koska niissä päätöksen perusteena on virkamiehen virhe tai laiminlyönti. Tämän jälkeen näistä kartoitettiin mahdollisia usein toistuvia virkamiehen tekemiä virheitä tai laiminlyöntejä, ja niihin johtaneita syitä. Tehdyn analyysin jälkeen

opinnäytetyössä pohdittiin mahdollisia toimenpiteitä vahingonkorvausasioiden käsittelyn tehostamiseksi.

2.3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön pääajatus lähtee virkamiehen virkavastuusta, josta säädetään Suomen perustuslaissa. Lain mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Virkavastuuseen kuuluu myös vahingonkorvausvastuu. Perustuslain mukaan jokaisella, joka on kärsinyt vahinkoa virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia vahingonkorvausta julkisyhteisöltä tai virkamieheltä. (Suomen perustuslaki 731/1999, 118 § 1 mom., 3 mom.)

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys painottuu oikeuslähteisiin. Opinnäytetyön pääpaino on vahvasti velvoittavilla oikeuslähteillä eli aiheeseen liittyvällä lainsäädännöllä. Lisäksi lähdeaineistona hyödynnettiin aiheeseen liittyvää lainvalmisteluaineistoa, korkeimman oikeuden ratkaisuja sekä oikeuskirjallisuutta. Opinnäytetyön teoriaosa ja empiriaosa pohjautuvat vahvasti virkavastuuta ja vahingonkorvausoikeutta säätelevään lainsäädäntöön. Opinnäytetyössä huomioitiin myös aiheeseen liittyvät poliisilain säädökset. Näiden lisäksi opinnäytetyössä viitataan hallinnonalan omaan vahingonkorvausasioihin liittyvään ohjeistukseen. Koko opinnäytetyö tukeutuu vahvasti vahingonkorvauslakiin, joka on vahingon korvaamista koskeva yleislaki (Vahingonkorvauslaki 412/1974, 1 luku 1 §).

3 VAHINGONKORVAUS

Tässä luvussa selostetaan poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn liittyvät vahingonkorvauslain keskeiset säännökset. Asiaa on paikoin pyritty selventämään korkeimman oikeuden julkisyhteisön korvausvastuuta koskevilla ratkaisuilla.

3.1 Yleistä vahingonkorvausoikeudesta

Vahingonkorvausoikeudessa on kyse vahingosta aiheutuneiden haitallisten seurausten jakamisesta vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan kesken. Tällä tarkoitetaan vahingon haitallisten seurausten ohjaamista vahingonkorvausvastuun avulla vahingonkärsijältä vahingonaiheuttajalle. Vahingonkorvaussäännösten avulla pyritään saamaan aikaan sekä vahinkoja ennalta ehkäisevä vaikutus, mutta myös vahingonkärsijää hyvittävä ja tilanteen korjaava vaikutus. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 7–9.)

Vahingonkorvauslaki on vahingon korvaamista koskeva yleislaki, joten siinä säädetään vahingon korvaamista koskevat yleiset säännökset. Vahingonkorvauslakia sovelletaan sopimuksenulkoiseen vastuuseen, joten se ei lähtökohdaisesti koske sopimukseen perustuvaa tai muussa laissa säädettyä korvausvastuuta. (Vahingonkorvauslaki 1 luku 1 §.) Vahingonkorvauslain lisäksi vahingonkorvausoikeudessa sovellettavaksi voivat tulla useat erityislait, esimerkiksi tuotevastuulaki, potilaslaki ja poliisilaki (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 47, 50).

3.2 Korvausvelvollisuuden edellytykset

Vahingonkorvausvelvollisuus edellyttää, että on olemassa korvausvelvollisuuden peruste eli vastuuperuste. Lisäksi vaaditaan, että tapahtunut vahinko on laadultaan sellainen, että se on korvattava kysymykseen tulevan vastuuperusteen yhteydessä. Näiden lisäksi edellytetään, että vahinko on sellaisessa syy-yhteydessä korvausvastuuseen johtavaan tekoon, toimintaan tai laiminlyöntiin, jota kyseessä olevien säännösten soveltamisessa edellytetään. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 383.)

Vahingonkorvausoikeudessa lähtökohtana on, että jokainen joutuu itse kärsimään kohdalleen sattuvat epäedulliset tapahtumat, ellei korvausvelvollisuuden syntymiselle ole jotain perustetta. Korvausvelvollisuudessa tarkastellaan erikseen vastuun syntymisen edellytyksiä ja tämän jälkeen erikseen korvausvelvollisuudesta aiheutuvan vastuun sisältöä. Tässä opinnäytetyössä

keskitytään vahingonkorvauslaissa ja poliisilaissa esitettyihin vastuuperusteisiin. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 11, 80–81.)

3.2.1 Tuottamus

Vahingon aiheuttajan korvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslain 2 luvussa. Sen mukaan jokainen on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän tahallaan tai tuottamuksellisesti toiselle aiheuttaa. (Vahingonkorvauslaki 2 luku 1 §.) Vahingonkorvausoikeudessa tuottamusvastuu käsittää tahallisella teolla ja huolimattomuudella aiheutetut sekä varomattomuudesta johtuvat vahingot. Tuottamusvastuussa lähtökohtana on täysimääräinen korvaus, mutta vastuuta voidaan sovittaa. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 87.)

Vahingonkorvauslaissa ei ole määritelty tahallisuus- ja tuottamuskäsitteitä, vaan niiden määrittely on vakiintunut oikeuskäytännön myötä. Vahingonkorvausoikeuden mukaan tuottamuksena pidetään tilanteessa vaadittavan huolellisuuden laiminlyöntiä. Sitä luonnehditaan moitittavaksi riskinottamiseksi. Tuottamus voidaan jakaa törkeään tuottamukseen, tavalliseen tuottamukseen ja lievään tuottamukseen. Huolellisuusvaatimus todetaan sen mukaan, mitä henkilö teon tai laiminlyönnin hetkellä tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää tilanteesta vallitsevista olosuhteista. Esimerkiksi viranomaisen antaman ohjeen rikkominen luo vähintään oletettaman, että vaadittua huolellisuutta ei ole noudatettu. Tuottamuksessa on kyse käyttäytymisen moitittavuuden arvioinnista. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 91, 93–94.)

Vahingonkorvausoikeudessa tahallisuus ja tuottamus rinnastetaan yleensä toisiinsa. Tämä näkyy siinä, että törkeä huolimattomuus ja törkeä varomattomuus aiheuttavat saman lopputuloksen kuin tahallisuus. Vastuun syntymisen kannalta tahallisuuden ja tuottamuksen välinen rajanveto ei siis ole vahingonkorvausoikeudessa merkityksellinen. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 90.)

Vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingon kärsineen puolelta on myötävaikutettu vahinkoon (Vahingonkorvauslaki 6 luku 1 §). Sovittelun

edellytyksenä on, että vahingon kärsineellä on ollut mahdollisuus toimia toisin kuin hän on toiminut, eikä toisin toimiminen olisi aiheuttanut hänelle kohtuuttomia kustannuksia tai hankaluuksia (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 517).

3.2.2 Syy-yhteys

Korvausvastuun yhtenä edellytyksenä on teon tai toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys. Vahinko on seuraus ja jokin teko, laiminlyönti tai toiminta on syy vahinkoon. Korvausvelvollisuutta ei voi syntyä sellaisesta vahingosta, joka olisi aiheutunut henkilön menettelystä huolimatta. On kuitenkin tilanteita, joissa syy-yhteyden olemassaolo ei riitä korvausvastuun syntymiselle, vaan vastuun syntymiselle asetetaan lisäedellytyksiä. Esimerkiksi ennalta arvaamaton vahinko jää korvaamatta, vaikka syy-yhteys olisikin. (Hemmo, 2005, s. 109; Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 383.)

Vahingonkorvausoikeudessa syy-yhteyttä tarkastellaan yleensä tapahtumaketjun sisältämien ihmisten tekojen tai laiminlyöntien osalta. Korvausvelvollisuus voi siis syntyä myös silloin, jos henkilö ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, vaikka hänellä olisi ollut siihen velvollisuus. Vastuu syntyy, mikäli syy-yhteys on oikeudellisessa mielessä riittävä. (Hemmo, 2005, s. 110–111.)

Vahingonkorvausoikeudessa syy-yhteyden taustaa pyritään selkeyttämään riittävän syyn ja välttämättömän syyn käsitteillä. Riittävällä syyllä tarkoitetaan seikkaa, joka luonnonlakien ja ihmisen toiminnassa ilmenevien säännönmukaisuuksien vuoksi jo yksin saa aikaan tietyn asian. Välttämätön syy vastavasti tarkoittaa seikkaa, jota ilman seurausta ei olisi tapahtunut. (Ståhlberg & Karhu, 2013, s. 389–390.)

Korkeimman oikeuden julkisyhteisön korvausvastuuta koskevassa ennakkopäätöksessä 2022:21 käsitellään syy-yhteyttä. Tapauksessa kaupunki oli vammaispalvelulaissa säädettyyn ohjausvelvollisuuteensa perustuen antanut B:lle tietopaketin, jonka mukaan työntekijäin ryhmähenkivakuutus ei ollut lakisääteinen vakuutus, mutta työnantaja voi vapaaehtoisesti omalla kustannuksellaan

ottaa avustajalleen vakuutuksen. B ei ollut ottanut vakuutusta, vaikka työsuhteen alkamisen jälkeen voimaan tulleen uuden työehtosopimuksen perusteella hänellä olisi ollut siihen velvollisuus. Työntekijän kuoltua hänen oikeudenomistajansa vaati kaupungilta vahingonkorvausta saamatta jääneestä vakuutuskorvauksesta. Korkein oikeus piti uskottavana, että B olisi ottanut vakuutuksen, jos hän olisi saanut kaupungilta siihen liittyvän ohjeistuksen. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan kaupunki ei ollut noudattanut julkisen vallan käytölle kohtuudella asetettavia vaatimuksia laiminlyödessään velvollisuutensa ohjata B:tä ryhmähenkivakuutuksen ottamisessa. Korkein oikeus katsoi, että aiheutuneen vahingon ja laiminlyönnin välillä oli syy-yhteys. Jos kaupunki olisi noudattanut ohjausvelvollisuuttaan, olisi vahinko ollut estettävissä. (KKO 2022:21, kohta Perustelut.)

3.2.3 Vahinko ja vahinkolajit

Vahinko ei ole oikeudellisena käsitteenä yksiselitteinen. Vahinko määritellään yleensä odotetun ja todellisen tapahtumakulun erotuksena. Suomen vahingonkorvausoikeus -teoksen mukaan vahinko on ulkoisen seikan aiheuttama odottamaton muutos, jota on pidettävä vahingonkärsijän kannalta epäedullisena. Tilanteen odottamattomuutta arvioidaan yleensä vahingonkärsijän näkökulmasta ja epäedullisuuden arviointi tapahtuu osin yleisen elämänkokemuksen perusteella. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 9–10, 79.)

Korvausvelvollisuuden syntyminen edellytyksenä on, että aiheutunut vahinko on laadultaan sellainen, että se on korvattava juuri kysymykseen tulevan perusteen yhteydessä. Korvattavista vahingoista säädetään tarkemmin vahingonkorvauslain 5 luvussa. Lain mukaan kyseeseen voi tulla henkilö- ja esinevahingot sekä tiettyjen edellytysten täytyessä kärsimyskorvaus ja muu taloudellinen vahinko. (Vahingonkorvauslaki 5 luku 1 §.)

Henkilövahinko käsittää korvauksen tarpeellisista sairaanhoitokustannuksista, muista tarpeellisista kuluista, ansionmenetyksestä, kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta ja pysyvästä haitasta (Vahingonkorvauslaki 5 luku

2 §). Esinevahinko käsittää korvattavan esineen korjauskustannukset, vahingosta aiheutuneet muut kulut, arvonalennuksen, tuhoutuneen tai hukatun esineen arvon sekä tulojen tai elatuksen vähentymisen (Vahingonkorvauslaki 5 luku 5 §).

Kärsimyskorvaus voi tulla kysymykseen, jos henkilön kuolema on aiheutettu tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Kärsimyskorvausta voi saada myös loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä. Kärsimyskorvaus tulee kysymykseen, jos henkilön vapautta, rauhaa, kunniaa tai yksityiselämää on loukattu tai häntä on syrjitty rangaistavaksi säädetyllä teolla, henkilön henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta loukattu tai henkilön ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta loukkauksiin verrattavalla tavalla vakavasti loukattu. (Vahingonkorvauslaki 5 luku 4 a §, 6 §.)

Rangaistavaksi säädetyllä teolla, julkista valtaa käytettäessä tai jos tapauksessa on erittäin painavia syitä käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon (Vahingonkorvauslaki, 5 luku 1 §). Näistä käytetään vahingonkorvausoikeudessa termiä varallisuusvahinko tai puhdas varallisuusvahinko (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 369).

Oikeuskäytännön mukaan todistustaakka vahingon määrästä on pääsääntöisesti vahingonkärsijällä. Tämä tarkoittaa, että vahingonkärsijän on osoitettava, millaista vahinkoa ja miten paljon hän on kärsinyt. (Hemmo, 2005, s. 201–202.)

Vahingonkorvauslain lähtökohtana on täyden korvauksen periaate. Tämä tarkoittaa sitä, että vahingonkärsijän tulee korvauksen ansiosta päästä samaan asemaan, jossa hän olisi ollut, ellei vahinkoa olisi tapahtunut. Vahingonkärsijä ei saa kuitenkaan hyötyä vahingosta. Tätä kutsutaan rikastumiskielloksi. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 451.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden julkisyhteisön korvausvastuuta koskevassa ennakkopäätöksessä 2023:24 käsitellään vahingon aiheutumista. Poliisi

oli oma-aloitteisesti ilmoittanut A:lta takavarikoiduista rahoista ulosottoviranomaiselle, jonka jälkeen rahat oli ulosmitattu A:n ulosottovelkojen suorittamiseksi. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan poliisilla ei ollut toimivaltaa toimia kuvatulla tavalla, joten valtion korvausvastuulle oli poliisin virheellisestä menettelystä johtuva peruste. Korkein oikeus kuitenkin hylkäsi korvausvaatimuksen, koska se katsoi, ettei poliisin virheellisestä menettelystä ollut aiheutunut A:lle korvattavaa vahinkoa. Ratkaisun mukaan ulosmitatuilla varoilla vähennettiin A:n ulosottovelkoja, joten ulosmittaus ei heikentänyt hänen varojen ja velkojen perustella määriteltävää taloudellista asemaa. Rahojen korvaaminen olisi korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan ollut rikastumiskiellon vastaista. (KKO 2023:24, kohta Perustelut.)

3.3 Vastuu toisen aiheuttamasta vahingosta eli isännänvastuu

Vahingonkorvauslain mukaan työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönnillään työssä aiheuttaa. Korvausvastuu koskee myös valtiota, kuntaa ja muuta julkisyhteisöä ja laitosta silloin, kun vahinko on aiheutunut niiden työntekijän, virkamiehen tai muun palvelussuhteessa olevan henkilön virheestä tai laiminlyönnistä toiminnassa, jota ei ole pidettävä julkisen vallan käyttämisenä. (Vahingonkorvauslaki 3 luku 1 § 1–2 mom.) Työnantajan vastuuta työntekijän aiheuttamasta vahingosta kutsutaan isännänvastuuksi (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 236.) Isännänvastuu koskee myös tilanteita, joissa vahinkoa aiheuttanutta henkilöä ei voida yksilöidä, mutta voidaan osoittaa, että joku organisaatioon kuuluva on syyllistynyt tuottamukseen (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 123).

Vastuun syntyminen edellyttää isännän ja vahingonaiheuttajan välillä olevan työsuhteen tunnusmerkistön täyttävän oikeussuhteen lisäksi sitä, että vahinko on aiheutettu työssä ja vahingonaiheuttaja on syyllistynyt virheeseen tai laiminlyöntiin (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 240). Isännänvastuu koskee siis työntekijöitä, jotka palkkaa tai muuta vastiketta vastaan tekevät työtä toiselle tämän johdon ja valvonnan alaisena. Tällä tarkoitetaan työntekijöitä, joita kohtaan

työnantajalla on työnjohto- ja valvontaoikeus. Korvausvelvollisuus ei edellytä työnantajan virhettä. (HE 187/1973, s. 16; Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 242.)

Isännänvastuuta on perusteltu muun muassa sillä, että työnantaja saa taloudellisen hyödyn tehdystä työstä, joten työnantajan tulee myös vastata hyödyn tavoittelussa aiheutuneista mahdollisista vahingoista. Työnantaja on usein myös maksukykyisempi osapuoli. Lisäksi työnantajalla on työnjohtovalta, joten hän voi vaikuttaa siihen, millaisia riskejä työssä otetaan. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 236, 325.)

3.4 Vastuu julkisen vallan käyttämisestä

Perustuslain oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (Suomen perustuslaki, 2 § 3 mom.). Vahingonkorvauslain mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheellä tai laiminlyönnillä aiheutetun vahingon silloin, kun toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettuja vaatimuksia ei ole noudatettu. Korvausvelvollisuus koskee myös muuta yhteisöä, joka lain, asetuksen tai lakiin sisältyvän valtuutuksen perusteella hoitaa julkista tehtävää. (Vahingonkorvauslaki 3 luku 2 §.) Vahingonkorvauslakia koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että julkisyhteisön vastuu julkista valtaa käytettäessä aiheutuneesta vahingosta koskee myös poliisitoimen piiriin kuuluvaa toimintaa (HE 187/1973, s. 17).

Asian arvioinnissa on oleellista se, aiheutuuko vahinko virheestä tai laiminlyönnistä nimenomaan julkista valtaa käytettäessä (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 270–271). Viranomainen käyttää julkista valtaa tekemällä hallintopäätöksiä, antamalla yleisiä normeja tai käyttämällä välittömiä voimakeinoja. Yleisimmin virkamies käyttää julkista valtaa tehdessään hallintopäätöksen, jonka sisältö koskee yksityisen oikeuksia, etuja ja velvollisuuksia. (Mäenpää, 2017, s. 69–70.)

Korvattaessa vahinkoa tämän vahingonkorvauslain pykälän nojalla julkisen vallan käyttämisessä on ilmevä joko tahallinen tai tuottamuksellinen virhe tai laiminlyönti. Lisäedellytyksenä julkista valtaa käytettäessä syntyneen vahingon korvaamisessa on, että huolellisuusvaatimusta ei ole noudatettu. Tuottamus voi julkisyhteisön kohdalla tarkoittaa esimerkiksi viranomaisten vääränlaista tehtävienjakoa, ylemmän tahon antamaa puutteellista informaatiota ja koulutusta, resurssien vääränlaista kohdistamista ja riittämättömyyttä tai säännösten väärää soveltamista. Puhdas vahinko ei kuitenkaan ole tuottamusta. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 277.)

Tosin sanoen julkisyhteisölle ei synny korvausvastuuta, jos julkista valtaa käytettäessä tehdyt toimenpiteet perustuvat lakiin ja ne suoritettu lainmukaisesti, vaikka toimenpiteestä mahdollisesti aiheutuisi vahinkoa. Eri toimenpiteitä koskevat laatuvaatimukset ovat kuitenkin erilaiset eri aloilla. Viranomaiset toimivat yleisen edun vuoksi, joten heillä ei ole mahdollisuutta kieltäytyä virkatehtävistään virhevaaran vuoksi. (HE 187/1973, s. 17–18; Mäenpää, 2017, s. 447.)

Seuraavassa korkeimman oikeuden julkisyhteisön korvausvastuuta koskevassa ratkaisussa 2011:37 korostuu julkisen vallan käyttämiselle asetetut vaatimukset, erityisesti huolellisuusvelvollisuus. Ulosottoviranomaisen ulosmittaama auto oli säilytetty ensin ulkona pysäköintipaikalla noin neljä kuukautta ja sen jälkeen noin puolitoista vuotta kylmävarastossa. Auton säilyttäminen pitkään liikkumattomana kylmässä varastossa vaikutti auton akkujen tehoon, renkaisiin ja jarrujen kuntoon. Ulosottolain mukaan ulosottoviranomaisella tulee olla hallusta otettavalle omaisuudelle kelvollinen säilytyspaikka eli omaisuutta on säilytettävä huolellisesti. Korkein oikeus totesi, että ulosmitatun omaisuuden säilyttämisessä on kysymys vakiintuneet muodot saavuttaneesta viranomaistoiminnasta, eikä asiassa tullut esiin seikkoja, joiden mukaan omaisuuden kohtuullista huolenpitoa olisi vaikeuttanut henkilökunnan vähyyys, puutteelliset toimintamahdollisuudet tai muu toimintaedellytyksiin liittyvä seikka. Korkein oikeus katsoi, että ulosottoviranomainen ei ollut noudattanut julkisen vallan käyttämiselle kohtuudella asetettavia vaatimuksia ja velvoitti valtion korvaamaan aiheutuneen vahingon. (KKO 2011:37, kohta Perustelut.)

3.5 Työntekijän ja virkamiehen vastuu

Vahingonkorvauslain mukaan työntekijä on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän työssään virheellään tai laiminlyönnillään aiheuttaa. Korvauksen määrää harkittaessa otetaan huomioon vahingon suuruus, teon laatu, vahingon aiheuttajan asema, vahingon kärsineen tarve sekä muut olosuhteet. Työntekijä ei kuitenkaan ole velvollinen korvaamaan aiheuttamaansa vahinkoa, mikäli hänen viaksi jää enintään lievä tuottamus. (Vahingonkorvauslaki 4 luku 1 § 1 mom.) Työntekijän vastuu on siis riippuvainen teon moitittavuudesta. Jos työntekijän osalta on kyse tavallisesta tuottamuksesta tai törkeästä tuottamuksesta, työntekijältä voidaan vaatia kohtuullinen korvaus vahingoista. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 323–324.) Työntekijältä voidaan kuitenkin vaatia täysi korvaus vahingosta, mikäli hän on aiheuttanut vahingon tahallaan (Vahingonkorvauslaki 4 luku 1 § 2 mom.).

Virkamiehen vahingonkorvausvastuu on pääosin sama kuin työntekijän vastuu. Virkamiehen virkavastuun perusta säädetään perustuslaissa, jonka mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta (Suomen perustuslaki, 118 § 1 mom.). Virkamiehen velvollisuuksista säädetään myös valtion virkamieslaissa, jonka mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Lain mukaan virkamiehen on noudatettava työnjohtaja ja valvontamääräyksiä sekä käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. (Valtion virkamieslaki 750/1994, 14 §.) Virkatehtävien asianmukaisella hoitamisella tarkoitetaan sitä, että virkamiehen tulee suorittaa virkatehtävänsä asianomaiset säännökset huomioon ottaen mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti, mutta myös huolellisesti ja puolueettomasti. Viivytyksettömyydellä tarkoitetaan asioiden joutuisaa käsittelyä, eli virkamies ei saa laiminlyödä, eikä perusteettomasti lykätä virkatehtävien hoitamista. Asioiden käsittelyjärjestys määräytyy säädösten, viraston sisäisten sääntöjen, työnjohtomääräysten ja virkamiehen oman harkinnan mukaisesti. Säännösten puuttuessa virkamiehen toiminnan asianmukaisuutta arvioidaan sen mukaan, täyttääkö toiminta sille kohtuudella asetettavat vaatimukset. Asian arvioinnissa huomioidaan virkamiehen menettelyn vakiintuneisuus ja hyväksyttävyyys sekä

kansalaisten odotukset ja yleiset käyttäytymisnormit. (Koskinen & Kulla, 2019, s. 239–241.)

Virkamiehet käyttävät julkista valtaa päättäessään yksityisten eduista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Tästä syystä virkamiehen erityisasemaan kuuluu osin ankarampi ja kattavampi vastuu. (Koskinen & Kulla, 2019, s. 327.) Virkavastuuseen kuuluu myös vahingonkorvausvastuu. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus vaatia vahingonkorvausta virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin aiheuttamasta vahingosta (Suomen perustuslaki, 118 § 3 mom.). Ensisijainen korvausvelvollisuus virkamiehen aiheuttamasta vahingosta on työnantajana toimivalla julkisyhteisöllä. Virkamiehen vastuu on toissijainen. Virkamiehen korvausvastuu määräytyy hänen syyllisyytensä asteen ja kohtuullisuusarvion mukaan. (Koskinen & Kulla, 2019, s. 343; Mäenpää, 2023, s. 1360.) Jos työnantaja on maksanut vahingonkärsijälle korvauksen isännänvastuu perusteella, voi työnantaja halutessaan esittää asiassa regressivaatimuksen työntekijää kohtaan. Työntekijän korvausvastuuta voidaan kuitenkin sovittaa. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 321.)

Seuraavassa kuvassa on selkeästi kuvattu julkisyhteisön ja virkamiehen vahingonkorvausvastuun määräytyminen syyksiluettavuuden eri asteilla.

Virkamiehen vahingonkorvausvastuun määräytyminen	
Syyksiluettavuuden aste	Korvausvelvollisuus
<i>lievä tuottamus</i>	<ul style="list-style-type: none"> vain julkisyhteisöllä korvausvelvollisuus virkamiestä ei voida velvoittaa suorittamaan korvausta valtiolla ei ole takautumisoikeutta suhteessa virkamieheen
<i>tuottamus</i>	<ul style="list-style-type: none"> julkisyhteisöllä on ensisijainen korvausvelvollisuus sivulliselle virkamiehen korvausvastuuta voidaan kohtuullistaa julkisyhteisöllä on takautumisoikeus kohtuulliseen määrään
<i>tahallisuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> virkamies vastaa yhdessä julkisyhteisön kanssa täyden korvauksen suorittamisesta sivulliselle virkamiehen korvausvastuun sovittelu on mahdollista vain erityisistä syistä

Kuva 1. Virkamiehen vahingonkorvauksen määräytyminen (Mäenpää, 2023, s. 1361.)

3.6 Tuottamukseton eli ankara vastuu

Tuottamusvastuussa korvausvastuu syntyy, jos toiminnassa on tahallisuutta tai tuottamusta. Tuottamukseton eli ankara vastuu tarkoittaa vahinkotilanteita, joissa vastuu syntyy, vaikka tahallisuutta tai tuottamusta ei ole. Ankara vastuu on siis tuottamuksesta riippumatonta. Ankarassa vastuussa vahinkoriski aiheutetaan toiminnan vaarallisuudella, vahinkoalttiudella tai muulla vastaavalla, kun tuottamusvastuussa vahinkoriski aiheutetaan huolimattomuudella. Vahingonkorvauslaissa ei säädetä ankarasta vastuusta vaan myös sen kehittyminen määräytyy muissa laeissa ja oikeuskäytännössä. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 151–152, 157.)

Tuottamusvastuussa tarkastellaan, olisiko vahingonaiheuttajan tullut menettellä toisin tai onko hän ottanut moitittavan riskin. Ankarassa vastuussa vastaavasti pohditaan, johtuuko vahinko korvausvelvollisen riskialttiista toiminnasta ja kuuluuko vahinko ankaran vastuun piiriin kuuluvien vahinkojen joukkoon. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 152.)

Yleensä ankaran vastuun alaan kuuluva toiminta sisältää poikkeuksellisen riskin eli kyse on yleensä toiminnasta, joka on erityisen vaarallista ja vahinkoherkkää. Toisaalta kyse voi olla myös sellaisesta toiminnasta, jossa riski perustuu mahdollisen vahingon suuruuteen ja laajuuteen sekä ennallistamisen vaikeuteen. Ankara vastuu tulee kysymykseen toiminnassa, jossa vahingonkärsijöiden on vaikea välttää vahinkoa ja vahingonaiheuttaja tavoittelee taloudellista hyötyä muiden turvallisuutta vaarantaen. Ankaraa vastuuta koskevia säädöksiä on muun muassa raideliikennevastuulaissa, tuotevastuulaissa ja ympäristövahinkolaissa. (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 155–156.) Ankarasta vastuusta on kyse myös syyttömästi pidätetyille tai vangitulle aiheutuneen vahingon sekä tarpeettoman turvaamistoimenpiteen kohteelle aiheutuneen vahingon korvaamisessa (Hemmo, 2005, s. 93).

Vahingon aiheuttajan tuottamuksen puuttuminen ei poista vastuuta ankarassa vastuussa, mutta ankarasta vastuusta voi vapautua tai sitä voidaan rajoittaa ylivoimaisten tapahtumien, vahingonkärsijän myötävaikutuksen tai vahingon

kohteen erityisen vahinkoalttiuden perusteella. Oikeuskäytännössä ylivoimaisena tapahtumana on pidetty luonnonvoimien aiheuttamaan vahinkoa, sivullisen henkilön tahallista tekoa tai sotaa ja siihen verrattavaa tilannetta. (Hemmo, 2005, s. 105; Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 531, 533.)

Seuraava korkeimman oikeuden julkisyhteisön korvausvastuuta koskeva ennakkopäätös 2022:75 käsittelee ankaraa vastuuta. Poliisi oli määrännyt rikoksesta epäillyn A:n omaisuutta väliaikaiseen vakuustakavarikkoon, jonka jälkeen kärjäoikeus oli poliisin vaatimuksesta määrännyt kyseisen omaisuuden vakuustakavarikkoon. Syyttäjä oli nostanut A:ta vastaan syytteen törkeästä velallisen epärehellisydestä ja törkeästä veropetoksesta. Kärjäoikeus hylkäsi syytteet ja rikosperusteiset vahingonkorvausvaatimukset, ja kumosi vakuustakavarikon. A vaati valtiolta korvausta tarpeettomasta väliaikaisesta vakuustakavarikosta ja vakuustakavarikosta hänelle aiheutuneesta vahingosta. Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että vakuustakavarikosta ja väliaikaisesta vakuustakavarikosta aiheutuneen vahingon korvaamisessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:ää, jota on oikeuskäytännössä vakiintuneesti pidetty tuottamuksesta riippumattomana eli ankarana. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan, koska vakuustakavarikon perusteena ollut syyte oli hylätty, oli vakuustakavarikko hankittu tarpeettomasti, joten valtio oli ankarassa vastuussa A:lle aiheutuneen vahingon korvaamisesta. Tässä korvausvastuun edellytyksenä ei ollut se, että vakuustakavarikko olisi ollut lainvastainen. (KKO 2022:75, kohta Perustelut.)

3.7 Vahingonkorvauksen vanhentumisaika

Velan yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta. Vahingonkorvauksen vanhentumisaika alkaa kulua siitä, kun vahingonkärsijä on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. (Laki velan vanhentumisesta 728/2003, 4 §, 7 § 1 mom. 3 k.) Oikeus vahingonkorvaukseen menetetään, jos vanhentumista ei katkaista mainitun kolmen vuoden kuluessa (Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 559). Velan katkaiseminen voidaan tehdä oikeudellisin toimin tai vapaamuotoisella korvausvaatimuksella, josta käy ilmi

vahingonkorvauksen peruste ja määrä (Laki velan vanhentumisesta 10–11 §). Vahingonkorvauksen ehdoton vanhentumisaika on pääsääntöisesti kymmenen vuotta vahinkoon johtaneesta tapahtumasta (Laki velan vanhentumisesta 7 § 2 mom.).

4 POLIISILAITOKSEN VAHINGONKORVAUSPROSESSI

Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan yleinen järjestys ja turvallisuus sekä poliisihallinto kuuluu sisäministeriön toimialaan (Valtioneuvoston ohjesääntö 262/2003, 3 luku 15 §). Poliisin hallinnosta annetun lain mukaan sisäministeriö vastaa poliisin toimialan ohjauksesta ja valvonnasta sekä erikseen ministeriölle säädettävistä poliisin toimialan tehtävistä. Operatiivista poliisitoimintaa johtaa ja ohjaa Poliisihallitus, joka toimii poliisin keskusvirastona. Poliisihallituksen tehtävänä on suunnitella, kehittää, johtaa ja valvoa poliisitoimintaa ja siihen liittyviä tukitoimintoja. Tämän lisäksi Poliisihallitus vastaa poliisin palveluiden tasapuolisesta saatavuudesta, päättää poliisiyksiköiden yhteistoiminnasta ja vastaa poliisiyksiköiden tulosohjauksesta. (Laki poliisin toiminnasta 110/1992, 1 §, 4 §.)

Poliisin pääasiallisena tehtävänä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä lupahallintoon liittyvät tehtävät (Poliisilaki 872/2011, 1 §).

4.1 Sisä-Suomen poliisilaitos

Sisä-Suomen poliisilaitos on yksi Poliisihallituksen alaisuudessa toimivista yhdestätoista poliisilaitoksesta. Poliisilaitos vastaa poliisin tehtäviin liittyvien kansalaisten palvelujen tasapuolisesta saatavuudesta ja laadusta toimialueellaan. Lain mukaan paikallispoliisin tehtävänä on ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta, toimia rikollisuuden ennalta estämiseksi, tutkia rikoksia ja muita yleisiä

järjestystä tai turvallisuutta vaarantavia tapahtumia, ohjata ja valvoa liikennettä sekä toimia liikenneturvallisuuden edistämiseksi sekä suorittaa muut poliisille säädetyt tai määrätyt tehtävät. (Laki poliisin hallinnosta 6 § 1 mom., 7 § 1 mom.)

Sisä-Suomen poliisilaitoksen toimialueena on Keski-Suomen ja Pirkanmaan maakunnat. Poliisilaitoksen pääpoliisiasema on Tampereella. Pääpoliisiaseman lisäksi poliisilaitoksella on 15 poliisiasemaa, jotka ovat Ikaalisissa, Joutsassa, Jyväskylässä, Jämsässä, Kangasalla, Keuruulla, Mänttä-Vilppulassa, Nokialla, Orivedellä, Saarijärvellä, Sastamalassa, Valkeakoskella, Viitasaaressa, Virroilla ja Äänekoskella. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023a, s. 1.)

Poliisilaitosta johtaa poliisipäällikkö. Sisä-Suomen poliisilaitoksen sisäisistä palveluista vastaa esikunta, joka toimii poliisipäällikön päätöksenteon ja operatiivisten toimintojen tukena. Esikuntaa johtava esikuntapäällikkö. Poliisilaitoksen operatiivisesta toiminnasta vastaa poliisipalvelulinja, jota johtaa apulaispoliisipäällikkö. Poliisipalvelulinja jakaantuu kolmeen sektoriin: rikostorjuntasektoriin, valvonta- ja hälytystoimintasektoriin ja lupahallintosektoriin. Sektorit jakaantuvat toimintojen perusteella yksiköihin ja ryhmiin. Lisäksi poliisipalvelulinjalla on suunnitteluyksikkö, joka on sijoitettu linjajohtajan alaisuuteen. Edellä mainittujen lisäksi poliisilaitoksella toimii suoraan poliisipäällikön alaisuudessa oikeusyksikkö. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2020, s. 1; Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023a, s. 2.)

Sisä-Suomen poliisilaitoksen henkilöstön toteuma vuonna 2023 oli 1043,2 henkilötyövuotta (htv). Poliisimiesten osuus oli 834,3 htv, muun henkilöstön 182,8 htv ja opiskelijoiden 26,1 htv. Poliisilaitoksen toiminnan kulut vuonna 2023 olivat noin 80 miljoonaa euroa. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2024, s. 20–23).

4.2 Oikeusyksikkö

Koko poliisihallintoa koskevan poliisin hallintorakennemuutoksen (Pora III) yhteydessä poliisilaitoksiin perustettiin vuoden 2014 alussa suoraan poliisipäällikön alaisuuteen sijoitetut oikeudellisten asioiden yksiköt. Oikeusyksiköiden pääasiallinen tehtävä on vastata poliisilaitoksen oikeudellisten asioiden hoitamisesta sekä laillisuusvalvonnan suunnittelusta ja toteuttamisesta. Oikeusyksikön tehtäviin kuuluu muun muassa kantelu-, vahingonkorvaus- ja sivutoimiasioiden valmistelu ja päätöksenteko, poliisilaitoksen tietopyyntöasioihin liittyvien päätösten sekä virkamiesoikeudellisten kurinpito- ja turvaamistointien valmistelu ja esittely poliisipäällikön ratkaistavaksi sekä eettisen kanavan ilmoitusten käsittely. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023b, s. 1.)

Sisä-Suomen poliisilaitoksen oikeusyksikköä johtaa poliisilakimies ja hänen lisäksi yksikössä työskentelee rikosylitarkastaja ja laillisuusvalvontasihteeri. Sisä-Suomen poliisilaitokselle esitetyt vahingonkorvausvaatimukset käsitellään oikeusyksikössä. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023b, s. 1.)

4.3 Sovellettava lainsäädäntö

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetussa laissa säädetään valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelystä. Kyseisen lain mukaan Valtiokonttori käsittelee ne valtioon kohdistuvat vahingonkorvausvaatimukset, joissa vaaditaan korvausta poliisin aiheuttamaksi väitetystä henkilövahingosta ja kärsimyksestä. Poliisissa käsitellään ne vahingonkorvausvaatimukset, joissa vaaditaan korvausta poliisin menettelystä väitetysti aiheutuneesta esine- ja varallisuusvahingosta. (Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta 1–2 §.)

Vahingonkorvauslakia sovellettaessa vahingonkorvauspäätösten ratkaiseminen vaatii lähes aina harkintaa. Vahingonkorvauslain perusteella maksettavat korvaukset tulevat kysymykseen esimerkiksi silloin, kun poliisin haltuun otamat esineet vaurioituvat sinä aikana, kun ne ovat poliisin hallussa. Korvausvelvollisuus voi syntyä myös silloin, kun virkamies antaa kansalaiselle

virheellisiä ohjeita, joihin kansalaisella on oikeus luottaa ja joiden mukaan toimien hänelle aiheutuu kuluja esimerkiksi väärän lupa-asiakirjan hankkimisesta (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 1).

Poliisilaitoksen toiminnassa aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta säädetään pääosin vahingonkorvauslaissa, mutta myös muun muassa poliisilaissa. Valtion vahingonkorvausvastuuta poliisilaissa koskevat säännökset ovat riippumattomia siitä, onko vahinko johtunut poliisin tuottamuksesta. Poliisilaissa säädetään poliisin suorittaman pakkotoimenpiteen sivulliselle aiheuttamien vahinkojen sekä avustustyöhön osallistuneelle aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta (Poliisilaki 8 luku 1 § 1 mom., 4 § 1 mom.).

Poliisilain nojalla valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle henkilölle poliisin suorittamasta pakkotoimenpiteestä (Poliisilaki 8 luku 1 §). Poliisilain mukaan poliisin pakkotoimenpiteen sivulliselle aiheuttaman vahingon korvaamista on haettava kirjallisesti kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona toimenpide suoritettiin tai korvaukseen oikeutettu sai tiedon vahingosta. Erityisestä syystä korvausta voidaan hakea myöhemminkin. (Poliisilaki 8 luku 7 §.)

Poliisilain mukaan valtion varoista korvataan myös avustustyöhön osallistuneen henkilön tehtävässä turmeltuneet tai hävinneet työvälineet, vaatteet, varusteet sekä kulku- tai kuljetusvälineet (Poliisilaki 8 luku 4 §). Tämän pykälän perusteella korvataan poliisia avustamaan määrätyn henkilön vahingot, poliisin käyttöön ottamat esineet tai aineet sekä vapaaehtoisjärjestöjen ja muiden vapaaehtoistoimijoiden poliisille antaman virka-avun yhteydessä aiheutuneet vahingot (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 1).

Poliisilain säädösten nojalla sivulliselle korvattava vahingonkorvaus poliisin suorittaman pakkotoimenpiteen aiheuttamasta vahingosta on yleensä yksiselitteinen. Tyypillinen tällainen vahinko on taloyhtiölle aiheutunut vahinko kerrostalon asunnon ulko-oven murtamisesta, kun poliisin kiireellisen virkatoimen kohteena on asunnon asukas. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 1.)

Poliisilaitoksen vahingonkorvauspäätöksiä laadittaessa tulee asiassa aina ottaa huomioon yksittäiseen tilanteeseen tai toimenpiteeseen liittyvä lainsäädäntö sekä mahdolliset hallinnonalan ohjeet ja määräykset. Esimerkiksi takavarikkoesineiden huolelliseen säilyttämiseen liittyvä peruste määräytyy erityislainsäädännössä, sillä pakkokeinolain mukaan takavarikon kohde on säilytettävä sellaisenaan ja sitä on hoidettava huolellisesti (Pakkokeinolaki 806/2011, 7 luku 13 § 3 mom.).

4.4 Hallinnonalan vahingonkorvausasioita koskeva ohjeistus

Sisäministeriön hallinnonalalla vahingonkorvausasioiden käsittelyä on ohjeistettu Laillisuusvalvonta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla -ohjeessa Nro SMDno-2020–158. Ohjeen mukaan hallinnonalan viranomaiset käsittelevät itse niiden toimialaan kuuluvat vahingonkorvausvaatimukset. Ohjeessa todetaan, että asian ratkaisemiseksi voidaan pyytää tarvittavia selvityksiä ja asiassa annettavan ratkaisun on oltava kirjallinen ja perusteltu. Lisäksi ratkaisussa on ilmoitettava, että vaatimuksen esittäjällä on mahdollisuus nostaa kanne Suomen valtiota vastaan niiltä osin, kun vaatimuksiin ei ole suostuttu. Ohjeen mukaan viranomaisen on harkittava korvauksen oma-aloitteista maksamista tai loukkauksen muuta hyvittämistä, jos havaitaan, että viranomaisen on toiminut selkeästi lain vastaisesti tai perus- ja ihmisoikeuksin suojattuja oikeushyviä on loukattu. (Sisäministeriö, 2020, s. 23.)

Sisäministeriön ohjeessa myös todetaan, että kantelun tai muun laillisuusvalvontatoimen kohteena olevalle virkamiehelle on esimerkiksi selvityspyynnön yhteydessä tarvittaessa ymmärrettävästi ilmoitettava oikeudesta kieltäytyä antamasta selvitystä sellaisesta seikasta, joka saattaisi hänet laillisuusvalvontasian käsittelyn vuoksi rikossyytteen vaaraan (Sisäministeriö, 2020, s. 13).

Vahingonkorvausasioiden käsittelyä poliisissa on ohjeistettu Poliisihallituksen Sisäinen laillisuusvalvonta ja vahingonkorvausasioiden käsittely -ohjeessa POL-2023-148671, joka on tullut voimaan 15.2.2024. Kyseinen ohje kumosi Sisäinen laillisuusvalvonta poliisissa -ohjeen POL-2019-16223. Tätä

opinnäytetyötä kirjoitettaessa Poliisihallituksen uutta ohjetta ei ole vielä julkaistu Poliisi.fi -sivulla, joten tässä opinnäytetyössä viitataan vanhaan ohjeeseen. Vahingonkorvausvaatimusten käsittelyä koskeva ohjeistus on kuitenkin molemmissa ohjeissa yhteneväinen.

Poliisihallituksen ohjeen mukaan toimivalta vahingonkorvausvaatimusten ratkaisemiseen on pääsääntöisesti poliisiyksiköillä. Poliisihallitus kuitenkin ratkaisee ne korvausvaatimukset, joiden käsittely poliisiyksikössä ei ole tarkoituksenmukaista. Ohjeessa todetaan, että vahingonkorvausratkaisut on laadittava kirjallisesti, ratkaisut on perusteltava asianmukaisesti ja vaatimukset on pyrittävä käsittelemään ilman aiheetonta viivytystä. Ohjeen mukaan ratkaisun tekemisen yhteydessä tulee harkita virkamiehen korvausvastuusta eli regressioikeuden käyttämisestä. Lisäksi ohjeessa todetaan, että vahingonkorvauslain ja poliisilain perusteella annettuihin ratkaisuihin ei voi hakea muutosta valittamalla, joten ratkaisussa tulee ilmoittaa, että vaatimuksen esittäjällä on oikeus nostaa kanne valtiota vastaan yleisessä tuomioistuimessa. (Poliisihallitus, 2020, s. 17–18.)

Sisä-Suomen poliisilaitoksella vahingonkorvausasioiden käsittelyä on ohjeistettu poliisilaitoksen omalla Vahingonkorvausasioiden käsittely Sisä-Suomen poliisilaitoksessa -ohjeella POL-2023-173775. Ohjeessa on kuvattu vahingonkorvausasioiden käsittelytahot ja vastuut niissä tapauksissa, joissa poliisilaitos on vahingon kärsijä tai joissa vahinko on aiheutunut poliisilaitoksen työntekijän toimesta ja joissa poliisilaitokselle syntyy korvausvelvollisuus. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 1.)

Poliisilaitoksen voimassa olevan ohjeistuksen mukaan poliisimiehen on ilmoitettava aiheuttamastaan tai jonkun muun virkamiehen aiheuttamasta vahingosta esimiehelleen. Lisäksi asiasta on kirjattava niin sanottu sekalaisilmoitus poliisiasian tietojärjestelmään ja asian sitä edellyttäessä vahingosta on suoritettava poliisitutkinta. Poliisilaitoksen ohjeistus myös edellyttää, että aiheutettu vahinko tulee dokumentoida tarkasti muun muassa valokuvaamalla. Vahingon sattuessa asiasta on ilmoitettava oikeusyksikön virkasähköpostiin, jotta asian käsittely olisi sujuvaa. Käytännössä näitä ilmoituksia tehdään suhteellisen

vähän tai vaihtoehtoisesti asiasta ilmoitetaan poliisilaitoksen talousyksikköön, josta tieto välitetään joko oikeusyksikön tai oikeusyksikössä työskentelevän virkamiehen virkasähköpostiin. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 2)

Vahingonkorvausasioiden käsittelyn jouduttamiseksi poliisilaitoksen oikeusyksikkö on vuonna 2018 laatinut virkamiesten käyttöön asiakkaille annettavan vahingonkorvauksen hakemista koskevan ohjeen (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 4). Tätä ohjetta on päivitetty vuonna 2023. Ohje on tallennettu poliisilaitoksen intranettiin, jotta se olisi kaikkien virkamiesten helposti saatavilla vahinkotapahtuman sattuessa. Käytännössä on kuitenkin havaittu, että ohjetta ei kiireessä intranetistä helposti löydetä.

4.5 Vahingonkorvausvaatimusten käsittely poliisilaitoksella

Poliisilaitoksen työntekijän aiheuttamasta henkilö- ja esinevahingosta voi hakea korvausta poliisilaitokselta. Vahingonkorvausvaatimus tulee toimittaa poliisilaitoksen kirjaamoon joko kirjepostina tai sähköpostilla. Korvausvaatimus saa olla vapaamuotoinen, mutta siitä tulee käydä ilmi asian käsittelyn kannalta oleelliset seikat. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi vahingonkärsijän nimi ja yhteystiedot, tilinumero, vahingon tapahtuma-aika ja -paikka, syntynyt vahinko, vaadittava korvaussumma, vahinkoon liittyvät tositteet sekä selvitys siitä, miten vahinko on tapahtunut ja millä perusteella vahingon katsotaan aiheutuneen poliisin toiminnasta. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023c, s. 4.) Kirjepostina saapuneet asiakirjat skannataan poliisilaitoksen kirjaamossa sähköiseen muotoon ja tämän jälkeen kirjaamo avaa vahingonkorvausasian sähköiseen asianhallintajärjestelmään ja vastuuttaa asian oikeusyksikön valmisteltavaksi.

Oikeusyksikössä asian valmistelu alkaa korvausvaatimukseen tutustumisella. Tämän jälkeen hankitaan korvausvaatimukseen liittyvä, järjestelmistä suoraan saatava taustamateriaali, joka tallennetaan oikeusyksikön projektikansioon. Suurin osa korvausvaatimuksista liittyy rikostorjunta- tai valvonta- ja hälytystoimintasektoreiden toimintaan, joten yleensä niihin liittyvä taustamateriaali

saadaan poliisiasiain tietojärjestelmästä tutkintailmoituksen, tutkinnan päätöksen ja mahdollisten pakkokeinotulosteiden muodossa tai vaihtoehtoisesti Hätaikeskustietojärjestelmän tehtävailmoituksista. Edellä mainitut toimenpiteet toteuttaa yleensä yksikön sihteeri.

Mikäli tässä vaiheessa havaitaan, että korvausvaatimus on puutteellinen, vaatimuksen esittäjää pyydetään täydentämään vaatimustaan annettuun määräaikaan mennessä hallintolain edellyttämällä tavalla (Hallintolaki 434/2003, 4 luku 22 §). Tässä vaiheessa voidaan myös hankkia muuta asian ratkaisemiseksi tarvittavaa materiaalia.

Taustamateriaalin hankkimisen jälkeen oikeusyksikön poliisilakimies tai rikosylitarkastaja tutustuu korvausvaatimukseen ja siihen liittyvään taustamateriaaliin. Tavallisesti taustamateriaalista selviää poliisilaitoksella asiaa hoitaneet virkamiehet, joille tarvittaessa lähetetään joko poliisilakimiehen tai rikosylitarkastajan toimesta sähköpostitse selvityspyyntö asiassa. Selvityspyynnössä ilmoitetaan, mihin asioihin virkamiehen tulee selvityksessään erityisesti ottaa kantaa. Selvityspyynnössä annetaan myös määräaika selvityksen antamiselle. Annettujen määräaikojen noudattamista seurataan oikeusyksikön toimesta, jotta korvausvaatimusten käsittelyajat eivät pitene tarpeettomasti.

Päätöksentekijä harkitsee aina tapauskohtaisesti, onko asiassa tarpeellista lähettää virkamiehelle selvityspyyntö. Mikäli hankitusta taustamateriaalista selviää aukottomasti, että kyseessä on pakkotoimenpiteestä sivulliselle aiheutunut vahinko tai poliisilaitoksen virkamiehen toiminnassa on tapahtunut lievä virhe tai laiminlyönti, on selvityksen pyytäminen tarpeetonta.

Kun asiassa on saatu tarvittava selvitys, tallennetaan selvitykset oikeusyksikön projektikansioon ja asianhallintajärjestelmään. Tehtyjen toimenpiteiden jälkeen oikeusyksikössä valmistellaan korvausvaatimukseen kirjallinen päätös asianhallintajärjestelmässä. Mikäli maksettava korvaus on alle 10 000 euroa, toimivalta päätöksen tekemiselle on oikeusyksikön poliisilakimiehellä ja rikosylitarkastajalla. Mikäli korvattava summa on yli 10 000 euroa, päätöksen tekee

poliisipäällikkö poliisilakimiehen tai rikosylitarkastajan esittelystä. (Sisä-Suomen poliisilaitos, 2023b, s. 3.)

Vahingonkorvauslain ja poliisilain perusteella annettuihin ratkaisuihin ei voi haakea muutosta valittamalla, mutta vaatimuksen esittäjä voi nostaa vahingonkorvauskanteen Suomen valtiota / Poliisihallitusta vastaan käräjäoikeudessa (Oikeudenkäymiskaari 4/1734, 5 luku 1 §).

Jos vahingonkorvauspäätös on myönteinen, laatii oikeusyksikkö asiaan liittyvän menotositteen eli maksumääräyksen, joka toimitetaan sähköpostilla poliisilaitoksen talous- ja suunnitteluyksikköön toimenpiteitä varten.

Vahingonkorvauspäätös lähetetään oikeusyksikön toimesta tiedoksi vahingonkorvauksen hakijalle, asiaan selvityksiä antaneille virkamiehille, heidän esimiehilleen sekä sektori- ja linjajohtajille. Tämän jälkeen vahingonkorvausasian käsittely päätetään eli asia suljetaan asianhallintajärjestelmässä, asia tilastoidaan ja projektikansiossa oleva materiaali siirretään vahingonkorvausasioiden vuosikansioon. Poliisilaitos ei arkistoi vahingonkorvausasioihin liittyviä asiakirjoja paperisena, vaan kaikki materiaali on sähköisessä muodossa.

5 POLIISILAITOKSEN VAHINGONKORVAUSPÄÄTÖKSET

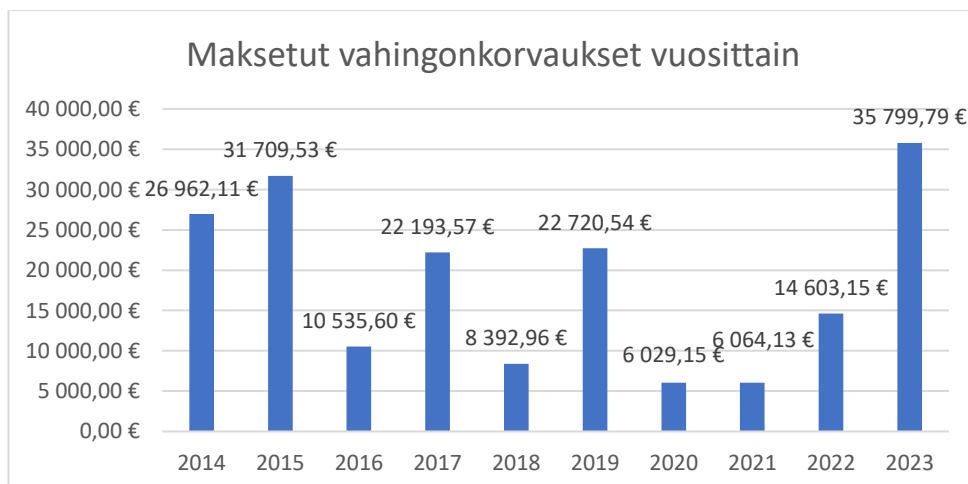
Sisä-Suomen poliisilaitoksella on vuosien 2014–2023 aikana käsitelty yhteensä 388 vahingonkorvausvaatimusta. Tämä tarkoittaa, että vahingonkorvauspäätöksiä on laadittu keskimäärin 39 vuodessa. Vähiten vahingonkorvauspäätöksiä käsiteltiin vuonna 2020, jolloin ratkaistiin 27 korvausvaatimusta. Vastaavasti eniten vahingonkorvauspäätöksiä käsiteltiin vuonna 2023, jolloin korvausvaatimuksia ratkaistiin 47. Vuosien 2014–2023 aikana asiakkaiden esittämät vaatimukset on hyväksytty joko kokonaan tai osittain 230 tapauksessa (noin 59 %) ja vaatimukset on hylätty 158 tapauksessa (noin 41

%). Seuraavassa kuviossa on kuvattu Sisä-Suomen poliisilaitoksen vahingonkorvauspäätösten kappalemäärät vuosien 2014–2023 aikana.

Kuvio 1. Sisä-Suomen poliisilaitoksen vahingonkorvauspäätösten kappalemäärät vuosina 2014–2023

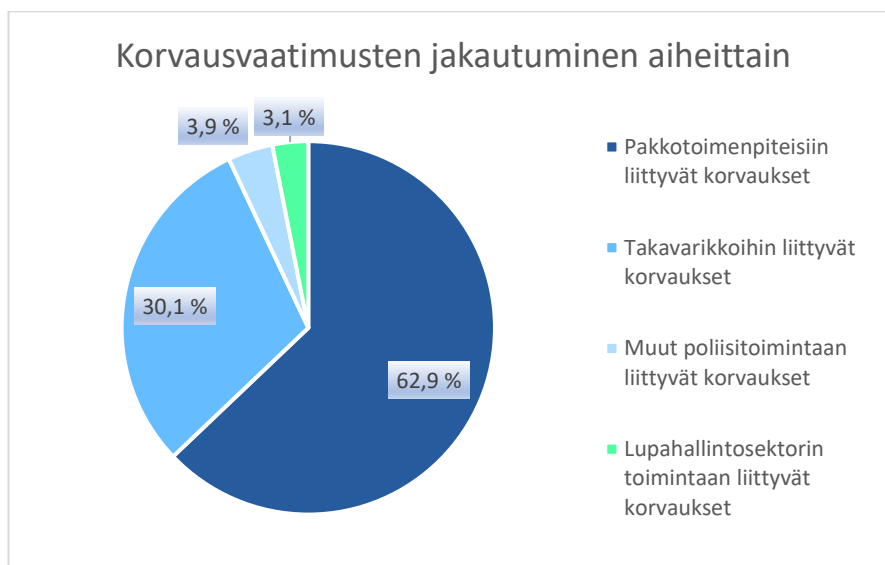
Vahingonkorvauksia on vuosien 2014–2023 aikana maksettu yhteensä 185 010,53 euroa. Tämä tarkoittaa, että poliisilaitos on maksanut vahingonkorvauksia keskimäärin 18 501,05 euroa vuodessa. Vähiten korvauksia on maksettu vuonna 2020, jolloin korvausta suoritettiin 6 029,15 euroa ja eniten korvauksia maksettiin vuonna 2023, jolloin korvaussumma oli 35 799,79 euroa. Seuraavassa kuviossa on kuvattu Sisä-Suomen poliisilaitoksen maksamien vahingonkorvausten euromäärät vuosien 2014–2023 aikana.

Kuvio 2. Sisä-Suomen poliisilaitoksen maksamat vahingonkorvaukset vuosina 2014–2023

5.1 Yleistä poliisilaitoksen vuoden 2023 vahingonkorvauspäätöksistä

Opinnäytetyössä tarkastellaan Sisä-Suomen poliisilaitoksella vuoden 2023 aikana tehtyjä vahingonkorvauspäätöksiä. Sisä-Suomen poliisilaitos ratkaisi vuonna 2023 yhteensä 47 vahingonkorvausvaatimusta, joista 28 tapauksessa vaatimus hyväksyttiin (n. 60 %) ja 19 tapauksessa vaatimus hylättiin (n. 40 %). Vahingonkorvauksia maksettiin vuonna 2023 yhteensä 35 799,79 euroa. Kaikki vuonna 2023 maksetut vahingonkorvausvaatimukset kohdistuivat poliisipalvelulinjan toimintaan. Maksetuista korvauksista pakkotoimenpiteisiin liittyvien korvausten osuus oli noin 63 %, takavarikkoihin liittyvien korvausten osuus oli noin 30 %, muuhun poliisitoimintaan liittyvien korvausten osuus oli noin 4 % ja lupahallintosektorin osuus oli noin 3 % (kuvio 3).

Kuvio 3. Sisä-Suomen poliisilaitoksen vahingonkorvausten jakautuminen aiheittain vuonna 2023.

5.2 Pakkotoimenpiteet

Euromääräisesti suurin korvausaihe vuoden 2023 vahingonkorvauspäätöksissä oli poliisitoiminnalliset pakkotoimenpiteet. Poliisilain mukaan valtion varoista korvataan poliisin pakkotoimenpiteiden sivulliselle aiheuttamat vahingot. Näillä tarkoitetaan pääsääntöisesti tilanteita, joissa poliisi joutuu murtamaan voimakkein auki asunnon ulko-oven päästäkseen suorittamaan kiireellistä virkatehtävää. Näissä tapauksissa on yleensä kyse siitä, että asunnossa

voidaan olettaa jonkun olevan välittömässä hengen tai terveyden vaarassa, eikä poliisi voi odottaa asunnon omistajaa tai huoltoyhtiön edustajaa paikalle saadakseen asunnon oven yleisavaimella auki. Yleensä kerrostalo- ja rivitalo-huoneistojen kohdalla korjauskustannukset maksetaan taloyhtiölle.

Pakkotoimenpiteisiin liittyvien korvausvaatimusten kohdalla tehdään toisinaan kielteisiä päätöksiä, mikäli vaatimuksen poliisilaitokselle esittää joku muu kuin lainkohdassa mainittu sivullinen. Poliisilaissa säädetty valtion vahingonkorvausvastuu ei täyty esimerkiksi silloin, jos poliisin pakkotoimenpiteellä vaurioituu kohdehenkilön omistaman omakotitalon ulko-ovi, koska kohdehenkilö ei tällöin ole sivullinen. Vuonna 2023 tehtiin yksi kielteinen päätös tällä perusteella. Lisäksi yhdessä tapauksessa korvausvaatimus jätettiin käsittelemättä, koska vahinkoa kärsinyt sivullinen ei poliisilaitoksen pyynnöistä huolimatta toimittanut valtakirjaa, jolla korvausvaatimuksen esittäjä olisi voinut hoitaa asiaa vahingonkärsijän puolesta.

Sisä-Suomen poliisilaitos maksoi vuonna 2023 korvauksia poliisin pakkotoimenpiteen sivulliselle aiheuttamista esinevahingosta yhdeksässä tapauksessa. Korvattu summa oli yhteensä *22 512,99 euroa eli 62,9 % vuoden aikana maksetuista korvauksista.*

5.3 Takavarikot

Euromääräisesti toiseksi suurin korvausaihe vuoden 2023 vahingonkorvauspäätöksissä liittyi takavarikkoihin. Takavarikkoihin liittyviä korvauksia maksettiin yhteensä *10 758,98 euroa eli 30,1 % vuoden aikana maksetuista korvauksista.* Korvaussummaa korotti kaksi erillistä takavarikkorahoihin liittyvää tapaus, joista maksettu korvaussumma oli yhteensä 10 310 euroa. Toisessa tapauksessa tutkinnanjohtaja oli tehnyt takavarikkorahoja koskevan palautuspäätöksen, mutta hän oli sekoittanut saman rikoksesta epäillyn kaksi eri rikosasiaa, joten päätös oli tehty väärään rikosasiaan. Asia huomattiin, kun Oikeusrekisterikeskus lähetti poliisilaitokselle asiaa koskevan täytäntöönpanokirjan, jonka mukaan hovioikeus on tuominnut rahat valtiolle menetetyksi. Poliisilaitos

tilitti valtiolle tuomitut rahat Oikeusrekisterikeskukselle ja katsoi, että tutkinnanjohtajan tuottamus asiassa oli lievää, joten poliisilaitos ei käyttänyt asiassa takautumisoikeutta tutkinnanjohtajaa kohtaan. Poliisilaitos kuitenkin nosti perusteettoman edun palauttamista koskevan kanteen käräjäoikeudessa virheellisesti rahat saanutta henkilöä kohtaan. Tämän asian käsittely on tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa osin vielä kesken.

Toisessa takavarikoitua rahaa koskevassa tapauksessa korkein oikeus oli kumonnut käräjäoikeuden antaman tuomion ja määrännyt käräjäoikeuden tuomiota oikaistavaksi siten, että vaatimus rikoshyödyn menettämisestä valtiolle hylättiin ja takavarikko kumottiin. Korkein oikeus määräsi varat palautettavaksi omistajalle. Poliisilaitoksella ratkaisua tulkittiin niin, että rahat palautettiin asianomistajalle. Rahat oli takavarikoitu rikoksesta epäillyltä, joka myöhemmin vaati asianajajansa välityksellä rahoja poliisilaitokselta. Poliisilaitos katsoi, että rahat oli aikaisemmin palautettu virheellisesti asianomistajalle ja maksoi summan vaatimuksen mukaisesti rikoksesta epäillylle. Päätöksen tekemisen jälkeen poliisilaitoksella tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että rahat tuli palauttaa asianomistajalle, kuten poliisilaitoksella oli ensin toimittukin. Myös tämän asian käsittely on tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa osin vielä kesken.

Korvauksia maksettiin myös takavarikon aikana vaurioituneesta sekä poliisin virheellisesti hävittämästä omaisuudesta. Takavarikon aikana vaurioituneen esineen kohdalla oli kyseessä vanhentuneen näytteiden taltiointiin käytetyn sinettipussin takavarikoidulle puhelimelle aiheuttamasta vahingosta. Korvausvaatimuksen käsittelyä varten hankituista selvityksistä kävi ilmi, että sinettipussin aukaisun yhteydessä pussin liimapinta on hiutaloitunut ja tarttunut pussiin laitetun esineen pinnalle. Kyseisiä sinettipusseja oli poliisilaitoksella vielä käytössä, vaikka ne olivat käyttöikältään vanhentuneita. Tapauksessa katsottiin, että poliisi oli laiminlyönyt pakkokeinolaissa säädetyn takavarikkoesineen huolellisen käsittelemisen vaatimukset.

Virheellisesti hävitetyn takavarikkomaisuuden kohdalla oli kyse siitä, että henkilöä oli epäilty rikoksesta ja häneltä oli esitutkinnan aikana takavarikoitu rikokseen liittyvää omaisuutta, joka oli esitutkinnan aikana myös hävitetty. Henkilöä

ei kuitenkaan tuomittu kyseisestä rikoksesta. Poliisilaitoksen korvauspäätöksessä katsottiin, että omaisuuden takavarikoimiselle esitutkinnan aikana oli perusteet, mutta hävittämiselle ei. Tässä tapauksessa takavarikko olisi tullut kumota ja esineet olisi tullut palauttaa asiakkaalle.

5.4 Muut poliisitoimintaan liittyvät korvaukset

Muita poliisitoimintaan liittyviä vahingonkorvauksia maksettiin vahingonkorvauslain nojalla asiakkaan autoon tehdyn paikanetsinnän jälkeen poliisin virheellisesti pysäköimän auton pysäköintivirhemaksusta, taloyhtiön pihassa poliisin ilman toimivaltaa katkaisemasta polkupyörän lukosta, asianomistajan teknisessä tutkinnassa olleiden vaatteiden virheellisestä hävittämisestä ja poliisin informaatiopuutteiden aiheuttamasta vainajan kuljettamiseen liittyvistä ylimääräisistä polttoainekuluista sekä poliisilain nojalla liikenneonnettomuudessa loukkaantuneen hirven jäljestämisen yhteydessä rikkoutuneesta koiran GPS-paikantimesta. Näistä maksettiin korvauksia yhteensä 970,04 euroa.

Lisäksi korvauksia maksettiin poliisin hallussa kadonneen asiakkaan ajokortin uusimiseen liittyvistä kustannuksista sekä löytötavaralomakkeen ja -ohjelman virheellisten merkintöjen asiakkaalle aiheuttamasta vahingosta. Edellä mainitut virheelliset merkinnät johtivat siihen, että asiakkaan poliisille toimittama löytöraha tilitettiin valtiolle, vaikka löytäjä oli ilmoittanut, että hän haluaa rahasumman itselleen, mikäli rahan oikeaa omistajaa ei löytötavaralaissa säädetyssä määräajassa löydy. Näissä tapauksessa korvauksia maksettiin yhteensä 438,90 euroa. *Muita poliisitoimintaan liittyviä korvauksia maksettiin yhteensä 1 408,94 euroa eli 3,9 % vuoden aikana maksetuista korvauksista.*

5.5 Lupahallintosektorin toimintaan liittyvät korvaukset

Lupahallintosektorin toimintaan liittyviä vahingonkorvauksia maksettiin vuonna 2023 kahdeksassa tapauksessa ja korvattu summa oli yhteensä *1 118,88 euroa eli 3,1 % vuoden aikana maksetuista korvauksista.* Neljässä tapauksessa oli kyse passin toimituksen viivästymiseen liittyvistä asiakkaalle aiheutuneista

kustannuksista. Poliisilaitoksen korvauspäätösten mukaan kansalaisten passit eivät saapuneet luvatussa määräajassa, koska kyseessä olevissa yksittäisissä tapauksissa poliisilaitoksen lupapalveluiden virkailijat olivat epähuomiossa jättäneet viivytyksettä tekemättä myönteiset päätökset asiakkaiden passihakemuksiin. Lisäksi yhdessä tapauksessa asiakkaalle aiheutui ylimääräisiä kustannuksia kaksoiskansalaiselle virheellisesti myönnetyn passin vuoksi. Edellä mainituissa tapauksissa asiakkaille korvattiin heille aiheutuneita ylimääräisiä kustannuksia yhteensä 580,98 euroa.

Lisäksi poliisilaitos korvasi asiakkaalle kustannukset, jotka aiheutuivat asiakkaan ajokorttiin virheellisesti tehdystä erityisehtomerkinästä ja virheellisesti passia varten vaadituista uusista passivalokuvista. Yksi tapaus koski tilanetta, jossa asetarkastusta tehnyt poliisi oli vahingossa pudottanut asiakkaan aseeseen, johon oli tullut vaurio.

5.6 Päätöksiä koskevat huomiot

Poliisilaitoksen päätökset oli laadittu selkeälle ja yhdenmukaiselle päätöspohjalle. Päätökset sisälsivät asiakkaan esittämän vaatimuksen, asiassa hankitun selvityksen, poliisilaitoksen ratkaisun, ratkaisun perustelut, ratkaisussa sovelletut oikeusohjeet, tapauksen sanallisen arvioinnin sekä muutoksenhakua koskevan ohjeistuksen. Kielteiset päätökset oli lähtökohtaisesti perusteltu kattavasti, kun vastaavasti vahingonkorvauslain perusteella tehdyissä myönteisissä päätöksissä todettiin lyhyesti, että asiassa oli tapahtunut virkamiehen virhe tai laiminlyönti, joten poliisilaitos hyväksyi vaatimuksen. Virheen tai laiminlyönnin tarkempaa syytä ei päätöksissä avattu. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä ei pystytty tarkemmin analysoimaan virheisiin ja laiminlyönteihin johtaneita syitä ja näihin liittyvää mahdollista koulutustarvetta. Oman kokemukseni mukaan virkamiesten selvityksissä yleisimpänä syynä mainitaan kiire. Kiire voi johtaa siihen, että jokin toiminto jää suorittamatta, tai se suoritetaan osin tai kokonaan puutteellisesti. Toisinaan virheen tai laiminlyönnin on voinut aiheuttaa virheellinen laintulkinta, tiedonkulun puute tai asian käsittelyyn liittyvien oleellisten kirjausten puuttuminen.

Kielteiset päätökset

Poliisilaitos teki osan kielteisistä päätöksistä sen perusteella, että asiassa ei saatu näyttöä siitä, että kyseessä olisi ollut poliisilaitoksen virkamiehen virhe tai laiminlyönti. Osa vaatimuksista hylättiin lakiin perustumattomana ja osa sen vuoksi, että vahingonkärsinyt oli omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen. Kielteisten päätösten joukossa oli myös tapauksia, joissa poliisilaitos katsoi, että vahingonkärsijä ei ollut esittänyt selvitystä siitä, millä perusteella hän katsoi, että mahdollinen vahinko olisi syy-yhteydessä poliisin toimintaan.

Tietojärjestelmiin tehtävien kirjausten merkitys

Poliisilaitos teki useita vahingonkorvauspäätöksiä pelkästään poliisin tietojärjestelmistä saatavan materiaalin perusteella. Päätöksistä oli havaittavissa, että poliisin hallussa olevasta materiaalista oli suoraan saatu riittävä selvitys, että vahingonkärsineellä oli oikeus korvaukseen tai vastaavasti, että vahinko ei ollut johtunut poliisilaitoksen työntekijän virheestä tai laiminlyönnistä. Erityisen huolellinen tulisi olla poliisin haltuun ottamia esineitä koskevien kirjausten yhteydessä. Tästä hyvä esimerkki oli tapaus, jossa asiakas esitti väitteen, että hänen puhelimensa kameran linssi oli vaurioitunut puhelimeen kohdistuneen laite-etsinnän aikana. Kyseessä oleva puhelin oli kuitenkin poliisin toimesta valokuvattu ennen laite-etsintää ja näistä kuvista oli havaittavissa, että puhelimen kameran linssi oli rikki jo ennen poliisin suorittamaa tutkintaa. Tapaus osoittaa, että asiaan liittyvät kirjaukset ja dokumentaatio kannattaa aina tehdä riittävän tarkasti ja huolellisesti.

Virkamiesten antama ohjeistus

Poliisilain nojalla tehdyistä pakkotoimenpiteitä koskevista vahingonkorvauspäätöksistä kävi ilmi, että tapahtumapaikalla olleet poliisimiehet olivat osassa tapauksia ohjeistaneet vahingonkärsijää laskuttamaan poliisilaitosta aiheutuneista vahingoista vasta, kun oven korjaamiseen liittyvät laskut on saatu. Poliisilain mukaan poliisin pakkotoimenpiteen sivulliselle aiheuttaman vahingon korvaamista on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona toimenpide suoritettiin tai korvaukseen oikeutettu sai tiedon vahingosta

(Poliisilaki 8 luku 7 § 1 mom.) Virkamiesten antama virheellinen ohjeistus saatoi osaltaan johtaa siihen, että osa korvausvaatimuksista toimitettiin poliisilaitokselle poliisilaissa säädetyn määräajan jälkeen. Poliisilaitoksen ohjeistusta muutettiin tältä osin vuoden 2023 aikana. Ohjeeseen lisättiin maininta, että näissä tapauksissa vahingonkorvausvaatimus on syytä laittaa vireille laissa säädetyn ajan puitteissa, vaikka vahingon määrä ei olisi vielä selvillä. Korvausvaatimusta on mahdollisuus täydentää myöhemmin.

Takautumisoikeuden käyttäminen

Sisä-Suomen poliisilaitos ei käyttänyt takautumisoikeuttaan vahingonkorvausasioissa poliisilaitoksen virkamiehiä kohtaan vuonna 2023. Vuoden aikana tehtiin vahingonkorvauslain nojalla 18 päätöstä ja näistä neljässä otettiin kantaa virkamiehen tuottamuksen asteeseen. Kolmessa tapauksessa päätöksessä todettiin, että virkamiehen tuottamus oli lievää, mutta päätökseen ei ollut erikseen kirjattu takautumisoikeuden käyttämiseen liittyvää harkintaa. Yhdessä tapauksessa tehtiin erillinen päätös takautumisoikeuden käyttämisestä.

Sen sijaan yhdestä pakkotoimenpiteen johdosta maksetusta korvauksesta poliisilaitos esitti vaatimuksen vahingonaiheuttajalle takautumisoikeuden perusteella. Kyseisessä tapauksessa asunnon haltijat olivat ruuvanneet kerrostalohuoneiston ulko-oven sisäpuolelta kiinteästi karmiin kiinni neljällä kulma-raudalla. Poliisilaitos katsoi, että asukkaat olivat toiminnallaan aiheuttaneet tilanteen, jossa poliisi oli joutunut suorittamaan pakkotoimenpiteen ja josta aiheutuneet kustannukset poliisilaitos korvasi poliisilain nojalla sivullisena olleelle taloyhtiölle. Poliisilaitos katsoi, että asukkaat olivat toimineet tilanteessa tahallisesti tai vähintään tuottamuksellisesti, ja myös pelastuslain vastaisesti, lukittuaan pelastustienä toimivan oven kiinteästi kiinni.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sisä-Suomen poliisilaitos toimii Pirkanmaan ja Keski-Suomen maakunnissa 45 kunnan alueella, joten poliisilaitoksen toiminta-alue on maantieteellisesti laaja. Poliisilaitoksella on 16 poliisiasemaa, joissa työskentelee yhteensä yli tuhat työntekijää. Sisä-Suomen poliisilaitoksen kokoon, työntekijöiden määrään ja poliisilaitoksen vuosittaisiin toiminnan kuluihin suhteutettuna poliisilaitoksen maksamat vahingonkorvaukset ovat olleet varsin maltilliset. Tämä osoittaa, että poliisilaitoksen henkilökunta on erittäin ammattitaitoista. On luonnollista, että toisinaan vahinkoja tapahtuu ja silloin myös korvauksia maksetaan.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen maksamien vahingonkorvausten määrä on vuodesta 2021 vuoteen 2023 kasvanut lähes 30 000 eurolla. Maksettujen korvausten määrään on osaltaan vaikuttanut pakkotoimenpiteitä koskevien korvausvaatimusten lisääntyminen. Vuonna 2023 maksettujen korvausten kokonaismäärästä lähes 63 % kohdistui pakkotoimenpiteisiin. Korvauksia maksettiin yhdeksässä tapauksessa ja yksittäinen korvaussumma oli keskimäärin noin 2 500 euroa. Koska vahingonkorvaukset katetaan poliisilaitoksen toiminnan kuluista, on asialla suora vaikutus poliisilaitoksen toimintaan.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen vuonna 2023 laatimista vahingonkorvauspäätöksistä ei ollut havaittavissa sellaisia toistuvasti esiintyviä virkamiehen virheitä tai laiminlyöntejä, joiden johdosta poliisilaitoksella tulisi järjestää erillistä koulutusta. Suurin osa vahingonkorvauslain perusteella maksetuista korvauksista oli seurausta yksittäisen virkamiehen huolimattomuudesta yksittäisessä virka-tehtävässä. Valtion virkamieslain mukaan virkamiehen velvollisuutena on suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä (Valtion virkamieslaki 14 §). Asianmukaisuuteen kuuluu oleellisesti huolellisuus. Poliisilaitoksen toimintatapa on, että vahingonkorvauspäätös lähetetään asiaan selvityksiä antaneille virkamiehille tiedoksi. Tässä yhteydessä poliisilaitoksen näkemys virheellisestä menettelystä saatetaan asianosaisten virkamiesten tietoon ja tulevassa toiminnassa huomioon otettavaksi. Vahingonkorvausasioihin liittyvää

tietoisuutta ja asioiden käsittelyn avoimuutta lisäksi osaltaan myös se, että poliisilaitoksen päätös lähetettäisiin tiedoksi asiassa osallisena olleille virkamiehille myös niissä tapauksissa, joissa selvityksiä ei ole virkamiehiltä pyydetty.

Poliisilaitoksen vahingonkorvausasioiden käsittely on helppoa ja joutuisaa silloin, kun poliisilaitoksen järjestelmistä löytyy vahingonkorvausasiaan liittyvät yksityiskohtaiset kirjaukset. Tätä asiaa on korostettu poliisilaitoksen vahingonkorvausasioiden käsittelyä koskevassa ohjeessa. Ohjeen mukaan virkamiehen on ilmoitettava aiheuttamastaan vahingosta esimiehelleen ja oikeusyksikön virkasähköpostiin, lisäksi asiasta on laadittava sekalaisilmoitus poliisiasian tietojärjestelmään ja vahinko on dokumentoitava riittävästi, mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi valokuvaamalla. Kun edellä mainitut toimenpiteet on suoritettu asianmukaisesti, on hyvin todennäköistä, että asiakkaan vahingonkorvausvaatimukseen voidaan tehdä päätös ilman virkamiehelle lähetettävää selvityspyyntöä. Tämä jouduttaa huomattavasti asian käsittelyä ja osaltaan myös vähentää virkamiesten työkuormaa selvityspyyntöihin annettavien selvitysten osalta. On myös huomattava, että asioiden huolellinen ja yksityiskohtainen kirjaaminen järjestelmiin on huomattavasti helpompaa heti tapahtuman jälkeen. Toisinaan asiakas esittää vahingonkorvausvaatimuksen poliisilaitokselle vasta pitkän ajan kuluttua tapahtumasta, jolloin virkamiehen voi olla hankala muistaa yksittäiseen asiaan liittyviä yksityiskohtia.

Edellä mainittujen asioiden osalta poliisilaitoksen tulisi tehostaa vahingonkorvausasioiden käsittelyyn liittyvää tietoisuutta ja tiedonkulkua. Tätä voisi edistää esimerkiksi intranet-uutisella, jossa lyhyesti selostettaisiin poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyprosessi ja samalla muistutettaisiin voimassa olevasta poliisilaitoksen vahingonkorvausohjeesta. Uutisen avulla pyrittäisiin lisäämään virkamiesten tietoisuutta heitä koskevasta huolellisuusvelvollisuudesta ja vahingonkorvausvastuusta, mutta myös varmistamaan aiheutettujen vahinkojen riittävä ja selkeä kirjaaminen sekä muu dokumentaatio. Uutinen voisi lisätä aiheutuneiden vahinkojen ilmoittamista esimiehille ja oikeusyksikölle. Olen vakuuttunut, että vahingonkorvausasioita koskevan tietoisuuden lisääminen osaltaan vähentää virkamiesten asiaan

mahdollisesti liittyvää välinpitämättömyyttä ja sitä kautta myös aiheutettujen vahinkojen määrää.

Tässä yhteydessä olisi hyvä muistuttaa esimiestehtävissä toimivia siitä, että heillä on esimiehinä velvollisuus varmistaa, että virkamiehet toimivat myös vahingonkorvausasioissa ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Lisäksi poliisilaitoksen tulisi varmistaa poliisilaitoksen vahingonkorvausohjeen liitteenä olevan, asiakkaille annettavan vahingonkorvauksen hakemista koskevan ohjeen helppo löydettävyys ja saatavuus. Virkamiehiä olisi myös hyvä muistuttaa, että vahingonkorvausasioihin liittyvää neuvontaa ja erikoisosaamista on tarvittaessa saatavissa poliisilaitoksen oikeusyksiköstä.

Useista poliisilaitoksen vahingonkorvauslain nojalla tekemistä päätöksistä puuttui kirjaus takautumisoikeuden käyttämistä koskevasta harkinnasta ja sitä koskevasta päätöksenteosta. Poliisihallituksen ohjeen mukaan vahingonkorvauspäätöksen tekemisen yhteydessä tulee tehdä harkinta virkamiehen korvausvastuusta eli regressioikeuden käyttämisestä (Poliisihallitus, 2020, s. 17–18). Tehdystä harkinnasta olisi hyvä kirjata maininta päätökseen, jotta tieto tehdystä harkinnasta tulisi myös asiassa osallisena olleen virkamiehen tietoon.

Virkamiehen asemaa voitaisiin selkiyttää myös sillä, että vahingonkorvauksia koskevissa selvityspyynnöissä toisaalta muistutettaisiin virkamiehen velvollisuudesta antaa selvitystä virkatehtävistään työnantajalle, mutta myös ymmärrettävästi ilmoitettaisiin oikeudesta kieltäytyä antamasta selvitystä sellaisesta seikasta, joka voisi saattaa hänet rikossyytteen vaaraan. Tästä on selkeä maininta sisäministeriön ohjeessa. (Sisäministeriö, 2020, s. 13.)

Vahingonkorvausasioiden käsittelyä voitaisiin tehostaa myös asianhallintajärjestelmän käytön lisäämisellä. Esimerkiksi vahingonkorvausasioihin liittyvät selvityspyynnot voitaisiin laatia asianhallintajärjestelmässä ja ne voitaisiin lähettää virkamiehille suoraan järjestelmästä, jolloin asiaan liittyvät asiakirjat ja jakelutiedot tallentuisivat automaattisesti järjestelmään, eikä niitä tarvitsisi erikseen tallentaa. Tähän liittyvä osaaminen on muun muassa oikeusyksikön henkilökunnalla ja poliisilaitoksen päällystöllä, mutta järjestelmään liittyvä

osaaminen puuttuu suurelta osalta selvityksiä antavilta virkamiehiltä. Asianhallintajärjestelmän käytön lisääminen edellyttäisi järjestelmään liittyvän koulutuksen järjestämistä.

Poliisilaitosten tulee vuosittain raportoida Poliisihallitukselle edellisen vuoden aikana poliisilaitoksella suoritetusta laillisuusvalvonnasta. Raportissa tulee muun muassa ilmoittaa vuoden aikana poliisilaitoksella käsiteltyjen vahingonkorvausasioiden lukumäärä, vaatimusten perusteet sekä maksettujen korvausten euromäärä. Vahingonkorvauspäätösten tarkempaa analysointia ei raportin laatimisen yhteydessä poliisilaitoksella kuitenkaan tehdä. Tästä syystä oli mielenkiintoista perehtyä aiheeseen syvällisemmin.

Poliisilaitosten oikeusyksiköt aloittivat toimintansa kymmenen vuotta sitten. Oikeusyksikön toimintatavat ovat kuluneiden vuosien aikana muotoutuneet ja vakiintuneet, joten yksittäisiä toimintoja tulee harvoin analysoida tarkemmin. Opinnäytetyön tekeminen syvensi osaamistani vahingonkorvausasioihin ja antoi ideoita oikeusyksikön ja oman työni kehittämiseen. Sisä-Suomen poliisilaitoksen oikeusyksikön toiminnan kehittäminen on tällä hetkellä ajankohtaista, sillä oikeusyksikön uusi johtaja aloitti tehtävässään vuoden 2023 lokakuussa. Vaikka vahingonkorvausasiat ovat hyvin pieni osa poliisilaitoksen toimintaa, voi tässä opittua hyödyntää myös muussa toiminnassa.

Opinnäytetyössä tutkimusaineistona käytetty materiaali koostui Sisä-Suomen poliisilaitoksella yhden vuoden aikana laadituista vahingonkorvauspäätöksistä. Lisäksi opinnäytetyössä kuvattiin Sisä-Suomen poliisilaitokselle esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten käsittelyprosessi. Tästä syystä opinnäytetyön tuloksista voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä vain Sisä-Suomen poliisilaitoksen ja vuoden 2023 osalta. Opinnäytetyössä esitettyjä havaintoja hyödynnettäessä on huomioitava, että esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten perusteet ja määrät vaihtelevat vuosittain. Lisäksi on huomioitava, että poliisilaitoksilla on tietyn edellytyksin mahdollisuus järjestää toimintonsa ja prosessinsa haluamallaan tavalla. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä esitetyistä havainnoista ei voi tehdä kaikkia poliisilaitoksia koskevia johtopäätöksiä.

LÄHTEET

Hallintolaki 434/20023. Haettu 16.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

HE 187/1973. Hallituksen esitys eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi. <https://www.edilex-fi.lillukka.samk.fi/he/fi19730187.pdf>

Hemmo, M. (2005). Vahingonkorvausoikeus. [WSOY] : WSOYPro.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita (15. uud. p.). Tammi.

Keinänen, A. & Vääänen, U. (2016). Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin? Teoksessa T. Miettinen (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta (s. 246–271). Edita Publishing Oy.

Koskinen, S., & Kulla, H. (2019). Virkamiesoikeuden perusteet (8., uudistettu painos.). Alma Talent.

KKO 2011:37. https://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2011/20110037#aOT20110037_3

KKO 2022:21. <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2022/20220021?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2022%3A21>

KKO 2022:75. <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2022/20220075?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2022%3A75>

KKO 2023:24. <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2023/20230024?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=2023%3A24>

Könkkölä, M., Liljavirta, I., & -työryhmä, J. v. (2023). Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu: Työryhmän mietintö. Oikeusministeriö.

Laki poliisin hallinnosta 110/1992. Haettu 28.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920110>

Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta 978/2014. Haettu 13.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140978>

Laki velan vanhentumisesta 728/2003. Haettu 16.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030728>

Mäenpää, O. (2017). Yleinen hallinto-oikeus (1. painos.). Alma.

Mäenpää, O. (2023). Hallinto-oikeus (3., uudistettu painos.). Alma Talent Oy.

Oikeudenkäymiskaari 4/1734. Haettu 17.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1734/17340004000>

Pakkokeinolaki 806/2011. Haettu 24.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806>

Poliisihallitus. (2020). Sisäinen laillisuusvalvonta poliisissa. Haettu 30.3.2024 osoitteesta <https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2019-16223,+15.+12.2020+Sisa%CC%88inen+laillisuusvalvonta+poliisissa.pdf/81e79543-733d-6a0b-ee68-6d0c5c50c83e/POL-2019-16223,+15.+12.2020+Sisa%CC%88inen+laillisuusvalvonta+poliisissa.pdf?t=1668585890659>

Poliisilaki 872/2011. Haettu 15.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2023a). Ohjesääntö POL-2023-78183.

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2023b). Oikeusyksikön työjärjestys POL-2023-113197.

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2020). Poliisipalvelulinjan työjärjestys POL-2020-81726.

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2024). Sisä-Suomen poliisilaitoksen toimintakertomus 2023 POL-2023-28251.

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2023c). Vahingonkorvausasioiden käsittely Sisä-Suomen poliisilaitoksessa POL-2023-173775.

Sisä-Suomen poliisilaitos. (2023). Vahingonkorvauspäätökset 1–47/2023.

Sisäministeriö. (2020). Laillisuusvalvonta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla. Haettu 30.3.2024 osoitteesta <https://intermin.fi/documents/1410869/15716898/Laillisuusvalvonta+sis%C3%A4ministeri%C3%B6ss%C3%A4+ja+sen+hallinnonalalla+.pdf/04ad49bb-7d97-5b3f-f34d-8170b888a282/Laillisuusvalvonta+sis%C3%A4ministeri%C3%B6ss%C3%A4+ja+sen+hallinnonalalla+.pdf?t=1596633172512>

Ståhlberg, P., & Karhu, J. (2020). Suomen vahingonkorvausoikeus (7., uudistettu painos.). Alma Talent Oy.

Suomen perustuslaki 731/1999. Haettu 13.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Vahingonkorvauslaki 412/1974. Haettu 13.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740412>

Valtio virkamieslaki 750/1994. Haettu 28.3.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>

Valtioneuvoston ohjesääntö 262/2003. Haettu 28.3.2024 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030262>